www.politikin-zabavnik.rs

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Belgien 3,10 EUR
BiH 3,75 KM
Great Britain 2,50 GBP
Greece 3,60 EUR
Deutschland 3,10 EUR
Italy 3,75 EUR
С. Македонија 112,00 ДЕН
Nederland 3,10 EUR
Österreich 3,10 EUR
Schweiz/Suisse 4,50 CHF
Slovenija 2,60 EUR
Sverige 35,00 SEK
USA 4,50 USD
France 3,10 EUR
Hrvatska 19,00 KN
Црна Гора 2,00 EUR

За све од 7 до 107!

26. 3. 2021. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА LXXXIII • ЦЕНА 150 ДИНАРА • БРОЈ 3607

ISSN0032-339-x
PRINTED IN SERBIA

Раскош без граница

БОГАТ – СПАСЕН

Веровали или не!

Рипли

Distributed By Andrews McMeel for UFS. www.ripleys.com

ДОК ЗООЛОШКИ ВРТОВИ ЈОШ НИСУ БИЛИ СВАКОДНЕВИЦА ГРАДОВА, **БАРНАМОВ „АМЕРИЧКИ МУЗЕЈ"** ПРИКАЗИВАО ЈЕ ТИГРОВЕ, СЛОНОВЕ, ЖИРАФЕ, ЧАК И БЕЛУГА КИТОВЕ ДУГАЧКЕ 7 МЕТАРА! НАЖАЛОСТ, **КАДА ЈЕ ТАМО ИЗБИО ПОЖАР, ЈУЛА 1865. ГОДИНЕ, КИТОВИ СУ СЕ СКУВАЛИ У СВОЈИМ БАЗЕНИМА, А ОСТАЛЕ ЖИВОТИЊЕ ИСТРЧАЛЕ НА УЛИЦУ.**

ХАРИС ТВИД, ШКОТСКА ТКАНИНА КОЈА СЕ ВЕКОВИМА БОЈИ ЛИШАЈЕВИМА, **ИСПРВА ЈЕ УМАКАН У ЉУДСКУ МОКРАЋУ КАКО БИ СЕ ДОДАТНО ОМЕКШАО!**

ЈАПАНСКО ПРЕДУЗЕЋЕ „REAL APPEAL" **ИЗНАЈМЉУЈЕ ЉУДИМА ЛАЖНЕ ПРИЈАТЕЉЕ** ЗА ФОТОГРАФИСАЊЕ НА ДРУШТВЕНИМ МРЕЖАМА.

Јесте ли већ чули да...

...хорор филм „Лептирица", снимљен 1973. године у режији Ђорђа Кадијевића и с Петром Божовићем у главној улози, о српском вампиру Сави Савановићу снимљен је на основу приповетке „После деведесет година" Милована Глишића (1847–1908) ■

... од укупне количине воде на Земљи, 97 одсто налази се у океанима и морима, у језерима мање од 0,5 одсто, а у рекама само 0,025 одсто ■

... ветрењаче у Холандији највише се користе за наводњавање земље, али и за цеђење уља, сечење дрва, прављење сенфа, хартије и дувана; у целој земљи данас их има мање од хиљаду ■

... једини роман америчког писца Чарлса Буковског (1920–1994) чија прича није потпуно аутобиографска, а заправо је метафора живота, уједно је и његово последње дело, а зове се „Палп" ■

... старогрчки филозоф Аристотел (384–322. п.н.е.) веровао је да је главна улога мозга да хлади дух ■

... квржице чула укуса код риба могу да се нађу и на површини тела ■

... брзина којом се муња из облака спушта на земљу износи 1600 километара у секунди, што значи да њена брзина на сат износи 5.760.000 километара ■

... нокат човека у току дана у просеку порасте 0,1 милиметар, а да би израстао нови, потребна су, отприлике, три месеца ■

... није само смех препоручљив за добро здравље, подједнако му прија и плач ■

DIK BROWNE ХОГАР СТРАШНИ

ВРЕЛЕ ПЕЋИ У ЛЕДЕНОЈ КЕЛИЈИ

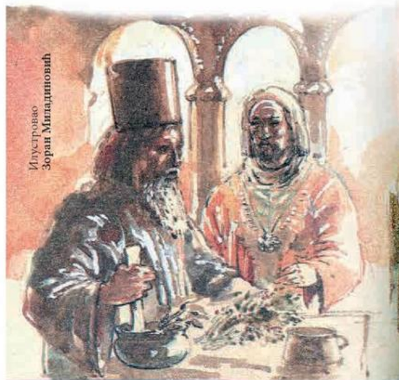
Прва болница на тлу Србије основана је у Студеници пре више од осам векова, што је још једна потврда да се наши преци нису лечили само гатањем и врачбинама.

Данас, кад човек осети здравствене тегобе, лекар га најпре упути да дâ мокраћу на испитивање. Тек онда може да се упусти у постављање дијагнозе. Претходно му, дабоме, опипа пулс. После свега у помоћ прискачу најсавременији медицински апарати, од рендгена до скенера.

И пре много векова у лекарушама, приручницима за лечење српске народне медицине, на српскословенском језику забележено је „да без доброг познавања унутрашњих болести организма не можемо протумачити спољашње, видљиве симптоме... За њихово откривање постоје два спољна поуздана елемента.

Део зидина из Краљеве цркве у Студеници за које се претпоставља да су остаци некадашњих болничких просторија

Илустровао Зоран Миладиновић

ЗЕЛЕНО СРЦЕ

Да би лекар – у то време калуђер – почео да лечи болесника, прво је морао да утврди од чега болује, и то провером пулса. Овако је то описано:

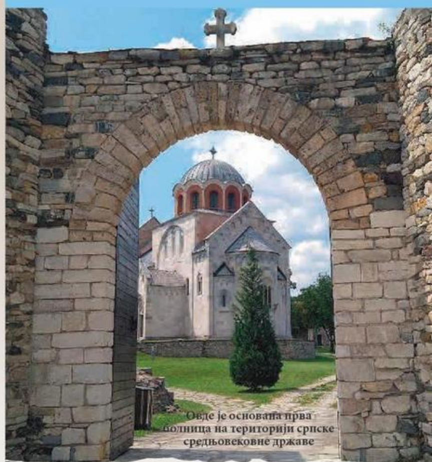
„Срце је слично зеленом дрвету. Кад дуне макар слаб ветар, лишће ће затреперити, иако иначе мирује. Ако пак дуне јак ветар, и гране ће се савијати, и стабло ће се макар мало покренути. Кад дуне исувише јак ветар, савијаће се цело дрво. Ако се оно једанпут или двапут зањише, њихаће се и гране и лишће. Због тога сам и казао да је пулс последица срчаног рада, јер кад срце стане, онда у крвним жилама нема пулса" ■

алтернативну медицину, поново и те како помажу човеку, посебно онима од којих је класична медицина дигла руке.

А да медицина у Срба има дугу традицију, сведочи, поред осталог, и камени обелиск у кругу манастира Студеница, где је 1986. уклесан запис да је „на овом месту пре осам векова основана прва српска болница".

Сокови у људском телу

Болницу манастира Студеница основао је Свети Сава између 1207. и 1216. године, у време кад је као архимандрит живео у задужбини свог оца Стефана Немање. Академик Реља Катић, упорни

Овде је основана прва болница на територији српске средњовековне државе

Један од њих је испитивање промена у пулсу, а други у мокраћи".

Много тога и данас непромењеног у лечењу смештено је у Хиландарском медицинском кодексу, зборнику списа насталих од 12. до 15. века. Запањујуће је да многе ондашње лекарије, кроз такозвану

Страница из „Студеничког типика", који је 1208. године у Студеничкој испосници написао Свети Сава

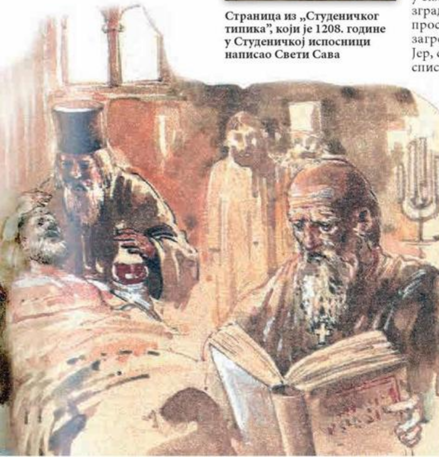
истраживач средњовековне медицине код Срба, утврдио је да је Студеничка болница била уређена по угледу на Хиландарску. И, за разлику од тадашњих болница на западу, које су биле склоништа за смештај сиромашних болесника, болница у Студеници служила је искључиво за лечење.

У Студеничком типику пише да је болница била у склопу манастирских зграда, и то у посебној просторији. Једино се она загревала у хладне дане. Јер, сведочи старославни спис, болнички кућни ред изричито наређује да се у келији постави бакарни мангал за загревање и за припрему лекова који пре употребе морају да се загреју.

Болница је, по свој прилици, стално имала дванаест постеља и превасходно је служила лечењу монаха од такозваних акутних обољења. И по томе је другачија од, рецимо, Хиландара, где је постојао и стационар за болеснике од неизлечивих болести попут лепре и падавице.

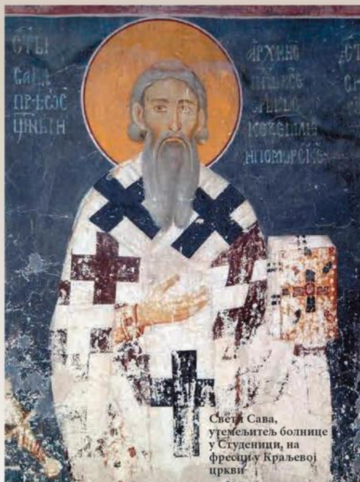
Нажалост, од медицинских списа насталих у Студеници остао је сачуван само један, који је данас подалеко од нас – у Универзитетској болници у Болоњи, у збирци Алојзија Марсиљила. Насловљен као „Дамаскин Јован о човеку, и шта је човек", он је дослован превод старог текста. У њему се, према учењу античке филозофије, описује распоред сокова у човечјем телу и означавају места за пуштање крви.

Спомен-обележје на лечење у овој царској лаври подигнуто је 1986. године

Свети Сава, утемељитељ болнице у Студеници, на фресци у Краљевој цркви

Сасвим је вероватно да су и многи списи из познатог Хиландарског медицинског кодекса настали управо у Студеници и да су у та немирна времена стигли на Свету Гору, где је било кудикамо безбедније.

Султанови дарови

Први лекар Студеничке болнице био је Сава Немањић, у то време архимандрит. Поред познавања византијских болница у Цариграду, био је упућен и у вредности појединих лекова које је користила медицина спочетка 13. столећа.

Његов биограф Теодосије у „Житију Светога Саве" записује да је Сава, по повратку из Јерусалима, посетио султана у Александрији и да му је овај дао знатну количину арапских лекова: балсамово уље, алоју, лекове с ароматским својствима. Реља Катић записао је да су наведени лекови имали врло широку примену у средњовековној медицини: за лечење рана, потпуних прелома костију, обољења органа за варење – и да се њихова вредност одржала до нашег времена.

Извесно је да се у то време медицина у Србији није много разликовала од европске, посебно од италијанске и француске, које су се неговале у познатим школама у Салерну и Монпељеу. А захваљујући открићу и објављивању Хиландарског медицинског кодекса 1952, пале су у воду неутемељене тврдње да су се Срби у средњем веку лечили гатањем и врачбинама.

Не зна се колико је дуго постојала болница у Студеници, прва у средњовековној Србији. Свакако је поделила судбину и манастира и државе, дуго одолевајући и људима и времену. Поуздан је податак, међутим, да је она незаобилазна карика у култури народа који понајчешће за једину своју повесну тековину признаје јуначке бојеве. А преживеле јунаке ваљало је и лечити. Други су одмах, без болничког картона, ускакали у народну песму ■

П. Милатовић

Раскош без граница

БОГАТ –

Ако имате коју милијарду евра вишка на рачуну, ево неколико занимљивих замисли које можете да „препишете" од најбогатијих савременика и осигурате безбедност својих осталих милијарди у покретностима и непокретностима.

СПАСЕН

„Боље живети сто година као милијардер, него седам дана у беди", одзвањају мудре речи Боба Рока, док гледате најневероватније безбедносне системе уграђене у домове данашњих богаташа. Према тим технолошким решењима ваше камере на улазним вратима и у гаражи изгледају као роба из продавнице играчака. Но, свако је сентиментално везан за неке предмете – раздрнданог „Пунта" којим се возио на проводе с породицом или „Фераријa ге-те-о" из 1963. године који му стоји у стакленој коцки са системом за одржавање влажности у дневној соби. Зато не бисте волели да их неко бесправно присвоји. Наравно, милијардери су у већој опасности од вас – за плен из вашег дома лопов може да части туру-две у кафани, а ако ишта извуче из дома Била Гејтса, Џефа Безоса, Џонатана Ханта или Опре Винфри, може да купи острво с кафаном на њему. Ту су и претње отмицама чланова уже и шире породице, бомбама и војскама, те им врата са 6+3 сигурносних тачака које сте поносно уградили не делују као безбедна заштита.

Уместо тога, милијардери за одбрану од пакосног лоповског пролетеријата користе приватне војске, системе за аутоматско блиндирање кућа непробојним шалонима или одсецање „соба за панику" челичним вратима која могу да издрже атомски удар. Ево на шта ћете све наићи ако покушате да продрете у дом Била Гејтса да бисте прибавили противправну имовинску корист ■

Мале тајне богатих домаћина

Опра Винфри је свила породично гнездо у планинском местašцету Телјурајд у Колораду. Како у том леденом беспућу често пада снег, Опра је одлучила да, уместо да га непрекидно чисти, угради грејаче у тло на читавом имању, како би се отапао када долазе гости.

Бил Гејтс, као сваки добар домаћин, такође воли да се гости добро проводе током боравка на његовом имању. Како му се жена не би мучила око послужења, уместо ње то обавља аутоматизовани систем за доставу који послужују роботи. Гости добијају посебне дијамантске игле за кравату помоћу којих их систем наводи током кретања кроз кућу. Уз то, они гласом наговештавају која им је омиљена температура просторије и влажност у њој, а онда је систем прилагоди по њиховој жељи. Такође, у свакој просторији систем може да пушта њихову омиљену музику са звучника скривених у зидовима, како би се осећали што пријатније док ходају по вили.

На екранима са 4К резолуцијом (сваки је вредан око 70.000 евра) гости могу да одаберу које дело из Гејтсове збирке желе да виде, након чега ће систем приказати жељену слику или скулптуру ■

Вредност дома Била Гејтса у Медини, у држави Вашингтон, процењује се на 127 милиона долара

Боље храбро побећи него кукавички погинути

Ево система који штите честите богаташе од подлих сиромаха

Процењује се да је скенирање дужице 10 пута тачнији и безбеднији начин за препознавање од отиска прста

Биометријски кључ

Уместо кључева које користе сиромашни (ко их има), Гејтс за откључавање свог дома више поверења има у биометријски скенер. Скенира се део тела тачнији чак и од отиска прста – дужица ока.

Непробојна стакла

Прозори су обично рањива места кад су провалници и снајперисти у питању. Не желећи да се одрекне природне светлости, Бил Гејтс је за своје стаклене зидове одабрао стакла отпорна на цигле, пајсере и рафалну паљбу – 1200 долара по квадратном метру.

Инфрацрвене камере

Пијани чувари који, гледајући утакмице, не примећују провалнике постоје само у филмовима. У стварности, Гејтс има вештачки интелигентан систем инфрацрвених камера који надгледа све просторије у вили. Он може да открије покрете и промену температуре, те и да одреди који је бедник упао у кућу и шта има у џеповима.

Рута за бекство

Улази у бункер су иза покретних зидова. Ако руља сиромашних и одрпаних подлаца продре у вилу, Гејтс и породица улазе у бункер и, кад су сви на безбедном, челична непробојна врата запечаћују просторију.

Биолошка дезинфекција

Иако изгледа као купатило с тушем, то је у ствари дезинфекциона комора против биолошких напада. Ако би неки сиромашни терориста успео да убаци бојни отров у вилу, чланови Гејтсове уже породице истог тренутка могли би да га сперу са себе у бункеру.

Хеликоптерски спас

Не само у случају напада терориста жељних новца, добара и крви, већ и током пожара, земљотреса и других природних непогода, најделотворније је храбро побећи. Хелидром с увек покренутим хеликоптером стоји на врху виле, спреман да спаси богаташа и породицу од опасности.

Да ли сте знали?

Звучници „Харт аудио" које за слушање музике у соби за забаву користи Џеф Безос опточени су 24-каратним златом и коштају пет милиона долара.

Детектор корака

Осим камера, војске и аларма, безбедносни систем Била Гејтса подразумева и „детектор корака". Сензори су уграђени у под и откривају сумњиво корачање у свим деловима виле. Интелигентни алгоритам препознаје и колико је људи у ком тренутку у вили и проучава њихово кретање.

Безбедна веза

Слике и тон са обичних и инфрацрвених безбедносних камера, као и подаци са сензора постављених свуда по кући и имању сливају се у командни центар у бункеру. То омогућава надгледање и разговор са сиротанима који су продрли у вилу.

Раскошни бункер

Већи од многих луксузних домова, „бункер за панику" Била Гејтса садржи залихе хране, воде и освежавајућих пића за око недељу дана опсаде.

Безосова играоница

Власник „Амазона" Џеф Безос у својој кући има мноштво система за разоноду.

Симулатор за голф

Кућни симулатор за голф сан је сваког љубитеља ове игре. Пада ли напољу снег, киша или секире, овај виртуелни систем нуди простор за игру и усавршавање удараца. Безосов симулатор је верни приказ његовог терена за голф на огромном екрану у који се лансирају лоптице. Систем препознаје место у које је лоптица ударила, камере бележе њен смер, брзину и фалш, на основу чега се на виртуелном терену израчунава место где је пала.

Систем испитује и голферов замах, након чега даје савете за извођење бољих удараца.

Лични биоскоп

Кад су средства неограничена, ни екран на којем гледате омиљени филм није ништа мањи. Осим што је недавно купио највећи ланац биоскопа у САД, Безос воли да се уз филмове с породицом опусти у свом дому, гледајући их на екрану величине омањег биоскопског платна.

Соба за забаву у кући Џефа Безоса, с кућним биоскопом

У здравом телу здрав дух

„Будите богати и здрави, јер када сте сиромашни не вреди вам што сте болесни", аланфордовско је гесло свих богаташа, па и Џефа Безоса. Редовне вежбе одржавају тело и оштрину ума, али богаташе нећете затећи како се зноје у оближњој теретани. У свом дому на Менхетну, осим теретане, Безос има и студио за јогу.

Систем за вештачку интелигенцију преиспитује Безосове податке са свих справа за вежбање и обавештава га о оствареном напретку

Хантов карусел

Кад нисте имали довољно играчака аутића као мали и сиромашни, поставља се питање где ћете и како ускладиштити праве кад постанете велики и богати. Неки воле да их чувају у посебним климатизованим собама, неки их воле на гомили као у музеју (или кутији за играчке коју никад нису имали), неки користе подземне гараже с лифтовима, а једно од најзанимљивијих решења у свој дом уградио је британски милијардер Џонатан Хант, како би лако могао да приступа својој замашној збирци „Ферарија”, која је истовремено изложена за госте.

Коловрат милиона

Хант има више од 30 аутомобила које чува испод земље, на својеврсном карусeлу. Кад жели да провоза неки, карусел се окреће док жељено возило не заврши на његовом дну.

Паркирање

Након што га лифт избаци у подземљу, аутомобил се одвози до свог места на карусeлу.

Стаклени зидови

Изложбени простор у подземљу потпуно је стаклен – подови, зидови, греде и стубови омогућавају несметано разгледање збирке из сваког угла.

Једноставан приступ

Кад се врати кући с посла, Хант се довезе до лифта и оде да прилегне или погледа утакмицу, а лифт спусти аутомобил у подземни хангар.

Подземна гаража

Лифт спушта аутомобил у хангар који има пет нивоа.

Музеј аутомобила

Хангар је висок 24 метра и у њему се налази преко 30 модела аутомобила.

Гаражно место

Хангар је дугачак око 55 метара (као половина фудбалског игралишта).

Да ли сте знали?

У планинској „колибици" Опре Винфри у Колораду постоји 17 метара дугачак вински подрум са преко 1600 флаша.

Припремио **Срђан Николић**

5 за 5

5 раскошних решења за ваш дом

1. Спаваћа соба

Холандски архитекта Јањап Раусенарс направио је лебдећи кревет који кошта 1,65 милиона долара. Он се током ноћи одржава у лебдећем положају помоћу снажних магнета.

2. Купатило

Када од окамењеног стабла старог 180 милиона година продата је за два милиона долара милијардеру који је желео да остане анониман. Дизајнирао ју је Најџел Фенвик, који је материјал за њу открио у прашуми у Индонезији.

3. Дневна соба

Највећи 4К телевизор на којем у купатилу можете да приказујете слике водопада током купања произвели су инжењери из „Титан Зеуса". Има дијагоналу од 9,4 метра, водоотпоран је и кошта 1,6 милиона долара.

4. Кухиња

Уместо обичних, милијардери воле паметне фрижидере, чији сензори испитују квалитет хране у њима и рокове употребе, упозоравајући власнике (и помоћно особље) кад се нека намирница покварила или јој је истекао рок.

5. Двориште

Дани у Силицијумској долини умеју да буду дуги и напорни, а баштовани лукави и завидни, те милијардери бригу о својим баштама препуштају рачунарским системима. Бил Гејтс је око свог омиљеног дрвета јавора поставио интелигентни систем с камерама који примећује и најмање промене на њему, редовно га залива и штити од штеточина ■

И ЛУДАЦИ СУ ВЛАДАРИ

Придружите се чајанци моћника из уџбеника историје који говоре о себи

НЕРОН (37–68)

Убио сам две супруге, ју-ху... И бацио мајку у море, ју-ху-ху. И страшно сам волео музику! Причају да сам свирао лиру док је Рим горео – којешта! Предузео сам одлучан корак: хришћане који су подметнули пожар претворио сам у живе бакље, да ми осветле башту.

ЋИН ШИ ХУАНГ (259–210. П. Н. Е.)

Није то ништа, Нероне! Кад су ми се супротставили неки матори ускогруди учењаци – мени, првом цару Кине – на стотине сам их живе сахранио. А јел' видиш оне тамо војнике од теракоте? Њих осам хиљада чувало је мој гроб. Хиљаде људи помрле су стварајући их, али кога је брига кад сам ја намирен за читаву вечност?

РАНАВАЛОНА ОКРУТНА (1782–1861)

Људи причају да сам убила мужа како бих постала краљица Мадагаскара. Моја уста су нема. Али истина је да сам застрашивала и изгладњивала поданике. Омиљен трик био ми је да окачим непријатеље изнад неке јаруге и онда пресечем конопац. Да ли би неко желео још чаја?

ВЛАД НАБИЈАЧ (1431–1476)

Мммм, какви божанствени сендвичи на кочевима! Као кнез Влашке стално сам морао да се бавим непријатељима – хиљадама и хиљадама њих током година. Волим да их натакнем на дрвени колац. То је заиста најбоља забава. Треба да пробаш, Иване.

ИВАН ГРОЗНИ (1530–1584)

Поданици у Русији баш су ме љутили па сам на њих послао личну гарду. Седам година су харали – пљачкали, палили, убијали и мучили. Били су одевени у црно, а њихов амблем били су псећа глава и метла. Лези, Фидо – добићеш сина једног племића!

Н. М.

Свет у бројкама

КАД ЗЕМЉА ЗАДРХТИ

16

великих земљотреса догоди се на свету сваке године: један јачи од 8 степени и 15 чија јачина износи 7 степени на Рихтеровој скали.

20.000

земљотреса годишње или 55 дневно забележи се на Земљи.

степени највећа је јачина земљотреса икад измерена – у Чилеу 1960. године.

земљотреса јачих од 8 степени догодило се између 2000. и 2010. године.

26. јула 1963.

„Политика" је штампала своје прво ванредно издање након Другог светског рата. Натпис на насловној страни гласио је: „Катастрофалан земљотрес у Скопљу".

100.000

људи остало је без крова над главом након земљотреса који је 15. априла 1979. године разорио обалу Црне Горе.

5,5

степени износи јачина земљотреса који је 2010. године погодио околину Краљева.

накнадних потреса у Хрватској осетило се после разарајућег земљотреса 29. децембра 2020. године. Сваки је био јачи од претходног (највећа јачина 4 степена).

метара био је висок талас најразорнијег цунамија свих времена, оног из 2004. године (230.000 жртава), а изазван је земљотресом на Суматри јачине 9,1 степен.

1935.

године амерички сеизмолог Чарлс Франсис Рихтер објавио је своју скалу за мерење јачине земљотреса.

1902.

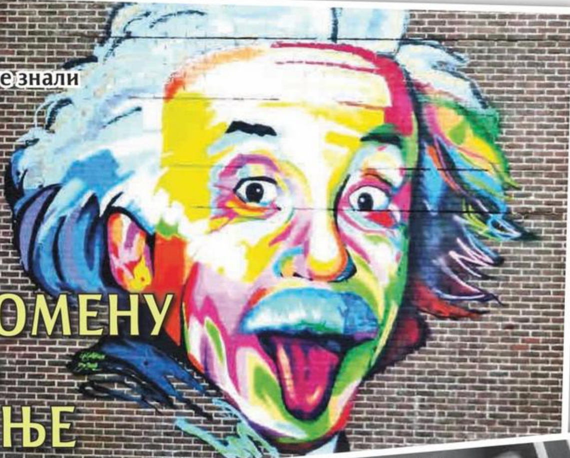
године научници су почели да користе скалу Ђузепеа Меркалија, којом се мере промене настале као последица земљотреса.

7,4

степена јачина је најразорнијег земљотреса забележеног у Италији, који се догодио у Катанији 1693. године. Однео је 60.000 жртава.

М. Б.

Ово **можда** нисте знали

ЗА УСПОМЕНУ И ДУГО ПАМЋЕЊЕ

Осим што је дао велик допринос развоју науке, Алберт Ајнштајн остао је упамћен и по шеретској фотографији насталој пре седамдесет година

Ајнштајн у тренутку кад га је овековечио фотограф Артур Сас; горе је један од многих мурала с ликом чувеног научника

Многи сматрају да је те вечери настала најбоља фотографија познате личности објављена у штампи у 20. веку. Чувени физичар Алберт Ајнштајн (1879–1955) 14. марта 1951. године прослављао је 72. рођендан. У његову част приређена је забава на Универзитету Принстон, где је држао предавања. Осим званица, догађају су присуствовали бројни новинари и фотографи. Цело вече су опседали слављеника.

Како је ноћ одмицала, Ајнштајна је све више умарало давање изјава и позирање пред фото-апаратима. Кад је коначно уграбио прилику да побегне и седне на задње седиште аутомобила, извештачи су потрчали за њим, не остављајући га на миру. Физичар је остао „заробљен" на седишту између директора Института за напредне студије Френка Ајделота и његове супруге Марије. Понављао је речи – „Доста је, доста је", како би натерао новинаре да се повуку.

Молба их није спречила да наставе да севају блицевима и моле научника да се насмеши за рођенданску фотографију. Зато је одлучио да их почасти – исплаженим језиком. Затим је склонио поглед. Срећу да његову гримасу овековечи имао је фотограф Артур Сас. Ајнштајн се исплазио у знак протеста, али кад је видео фотографију, није могао да сакрије одушевљење.

Наручио је више примерака да би могао да их шаље пријатељима и познаницима. У шали је рекао да исплажен језик показује његов политички став. Фотографије су исечене тако да се види само његово лице, а само је једна остала цела и њу је Ајнштајн потписао. Године 2017. продата је за 125.000 долара ■

С. Л.

ЈЕЗИК КАО ЛОГО

Поред Ајнштајновог, још један језик – заједно с уснама – познат је целом свету. Лого славне британске рок групе „Ролингстоунс" осмишљен је 1970. године док су планирали европску турнеју. Музичари су били незадовољни решењима која им је понудила тадашња издавачка кућа. Сами су кренули у потрагу и тако открили уметника Џона Пеша, који је и заслужан за стварање чувеног симбола. Као надахнуће послужила му је хинду богиња Кали, али и певач Мик Џегер ■

Уметник Џон Пеш са познатим симболом „Ролингстоунса" и Мик Џегер

Ма ШТА кажеш! Х. Е. К.

Уређује
Драгомир Ацовић

КАНОН ЉУДСКЕ ГЛУПОСТИ

Сачинио га је професор Карл Чипола са Универзитета Беркли, а објављен је 1987. године.

1. Увек и неизбежно сви потцењују број глупака у окружењу!

2. Вероватноћа да је нека особа глупа не зависи ни од једне друге њене особине.

3. Глупа особа је она која наноси губитке другима, а истовремено себи не доноси никакву корист.

4. Људи који нису глупи редовно потцењују штетност глупих, заборављајући да се сарадња с глупацима под било каквим околностима на крају испостави као скупа грешка.

5. Нема опаснијих од глупих људи.

СЛЕВА И ЗДЕСНА, ОЗГО И ОЗДО...

Нешто нам се чини да је прави тренутак да се одморимо од озбиљних тема уз једну богату папазјанију! Наравно, права папазјанија – чорба од свега и свачега – тражи труд и знање. Пробајте!

„Свети Јован Дамаскин и Богородица Тројеручица"

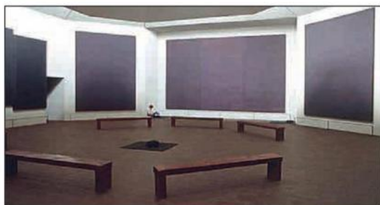
Младић на овој фотографији није глуп и Чиполин канон нема везе с њим. У ствари, он је геније. Зове се Ђовани Гаспаро и рођен је 1983. године у италијанском граду Барију. Прославио се радовима с верском тематиком, у којима је рашчлањивао покрете својих ликова. Онда је ту новину унео и у своје друге слике. Погледајмо мали избор његових дела и све ће бити јасније!

„Лабан отвара ковчег праоца Јакова"

„Микеланђело осликава таваницу Сикстинске капеле"

Призор са изложбе занимљивих и разноврсних слика савременог уметника Марка Ротка. Ако вам се чини да сте нешто слично већ видели, вероватно сте у праву – Ротко је свуда око нас! То се назива непревазиђеном естетиком.

Ово је аустралијска вајарка Патриша Пичинини. Њена уметност можда вам делује мало претерано, али без бриге – кад се навикнете, нећете моћи да заспите без њених радова.

А ако вам оно на претходној страници није било довољно да признате даровитост Ђованија Гаспара, ево завршног ударца у четири слике. Сомелијер, виолончелиста, одстрањивање камена лудости из пацијентове главе (детаљ) и пијаниста!

ЗАРОБЉЕНИК ЦРВЕНЕ ПЛАНИНЕ

Где год да је бацио поглед свуда је била само заслепљујућа белина. Било је очигледно да се изгубио и да ће и ову ноћ провести у снежном беспућу

Тридесетчетворогодишњи Марк Гајовски чврсто је решио да искористи последње дане у години. Тридесетог децембра 2019. године тек је прошло девет сати ујутру када је изашао из свог дома у Росланду у Британској Колумбији, Канада. Упутио се ка Црвеној планини, једном од најстаријих скијалишта у Северној Америци. Замислио је да добар део дана проведе на скијању, а увече с пријатељима оде у биоскоп.

Гајовски је највећи део детињства провео на скијалишту. Три врха планине наткриљавала су град. Сваку од 119 стаза познавао је као сопствени џеп. Толико, да су му помало и досадиле. Али, било је и оних неозначених стаза за које су знали само мештани. Сат касније већ је био на скијама. Упорно и занесено спуштао се свим стазама које су му се учиниле занимљиве. Још једном се попео на источни врх. Тада је позвао мајку. Био је то уобичајени дневни обред.

Рекао јој је да је приметио једну неозначену стазу. Снег је углавном био нетакнут. Замислио је да се спушта туда неколико минута, потом да избије на једну познату стазу и тако одскија до паркинга. Мајка је дограбила фломастер. Неколико година раније преживела је саобраћајну незгоду, те је од тада имала тешкоћа с памћењем. На табли је записала стазу којом се упутио. Ни сама није знала зашто је то учинила. Замолила га је да се јави када заврши са скијањем.

Марк је вратио телефон у џеп, навукао рукавице и усмерио скије ка левој страни стазе за искусне скијаше. Ово је деловало као савршено место с кога би могао да скрене у нетакнуту природу, међу дрвеће. Скренуо је баш код табле која је означавала крај стазе. Провукао се кроз ограду, спустио наочаре и кренуо у спуст међу дрвећем. Схватио је да је у питању некакав велики усек, те је често морао да избегава стење које је извиривало из снега. Нешто касније приметио је да је можда промашио место на коме би се поново укључио на познату стазу. Снег је био све дубљи, а шума све гушћа. Убрзо је открио да више не може да се пробија између дрвећа. Оборене гране биле су непремостива препрека.

Зауставио се да осмотри терен. Био је удаљен готово километар и по од стазе, усред усека. Није деловало да има излаза. Извукао је телефон, али није било сигнала. Искорачио је из скија, погледао назад ка стази. Успон је био исувише стрм. Видео је како се време погоршава. Ветар је био све јачи, облаци су се скупљали на небу. Почео је и снег.

За то време, Маркова мајка се питала зашто јој се син не јавља. Отписала је то на заборавност. Ипак, када сатима касније није одговорио ни на једну од многих порука, забринула се. Још више кад ју је поподне позвао синовљев пријатељ, да пита зашто Марк није дошао у биоскоп. Није личило на њега да тек тако нестане. Већ је пао мрак, температура је отишла у минус. Позвали су спасиоце. Док су чекали да ови реагују, Маркови пријатељи су на моторним санкама обилазили подножје планине. Од њега није било ни трага ни гласа. Мећава је била сувише снажна, па су одустали и решили да сачекају јутро. И спасиоце.

Позив је примио четрдесетједногодишњи Мајк Хадсон. Операција је означена као крајње хитна. Најављене су велике падавине у следећа два дана. Није било времена за губљење.

Следећег јутра Хадсон је у подножје планине довезао камионску приколицу пуну опреме за трагање. Спасиоци су се спремали да крену у планину. Тада су осматрачи донели добру вест. Угледали су трагове за које су претпостављали да су Маркови, на месту где је скренуо са стазе. Било је то у близини места које је поменуо мајци. Незгода је била што их је снег брзо затрпавао.

Током првих дванаест сати у усеку Марк је решио да иде даље. Дошао је до потока и следио га. Надао се да ће га водоток одвести до неког пута. Скије је одавно оставио, био је то непотребан терет.

Пешке је превалио готово четири километра. И даље није био сигуран колико је удаљен од било какве цивилизације. Густина дрвећа око потока натерала га је да прегази воду. Температура је и даље била у минусу, а стопала и ноге су му били потпуно мокри.

Марк је мислио да је навикнут на хладноћу. Годинама је радио на постављању цеви у залеђеним беспућима. Али, тамо је имао одговарајућу опрему, док је сада био само у скијашкој јакни. Знао је да мора да се креће или ризикује да се смрзне. Мучила га је жеђ, али није долазило у обзир да једе снег. То би му само спустило телесну температуру.

Неколико сати касније изгубио је сваку наду да ће поток да га одведе до цивилизације. Решио је да се врати и покуша по својим траговима да се успентра до места с кога је кренуо.

Остатак ноћи протекао му је у пењању. Кад је свануло, схватио је да снег прекрива његове трагове. Убрзао је, али није помагало. Само је успео додатно да се умори. Сат касније трагови су нестали. Више није био сигуран да ли иде у правом смеру или се врти у круг. Све му је деловало познато. Одбацио је залеђене рукавице. Утрнуле шаке увукао је у јакну, у јаловом покушају да се загреје. До поподнева ноге су почеле да отказују послушност. Стопала готово да није осећао, после више од тридесет сати табанања у скијашким ципелама.

На све то, мозак је почео да игра своје игрице. Свако мало, Марк би угледао зграду, човека или обичну сенку. Увек би се испоставило да је у питању дрво или нека стена. Исцрпљен и поражен, скинуо је јакну и легао у снег. Чекао је да заспи и да се више никада не пробуди.

Хадсон је око седам ујутру 31. децембра упутио два тима од по четири спасиоца у усек. Испоставило се да је баш у то време Марк покушавао да се успентра. Један тим је следио замишљену путању, по којој су претпостављали да се скијаш кретао. Други су тумарали кроз усек, у нади да ће наићи на било какав траг. Хадсон је у почетку веровао да ће брзо наћи Марка. Ипак, бивало је све јасније да неће моћи да продру довољно дубоко у усек и нађу несрећника.

Како се спуштала ноћ, Маркове шансе су биле све тање. Нико није мислио да ће успети да преживи и другу ноћ у планини. Хадсон је позвао спасиоце, наредио им да се врате. По мраку ништа не могу да ураде, осим да и сами страдају. Наставиће следећег јутра.

Марк је отворио очи. Придигао се, отресао снег и навукао јакну. Схватио је да се смрачило. Морао је да се покрене. Није знао куда ће, али је знао да мора да се креће. По сваку цену. Још једном се упутио низбрдо, ка потоку. Много сати касније нашао се на обали. Даље није могао. Склупчао се уз дрво, набио руке и главу у јакну. Покушао је да одрема.

Хадсон је у зору одлучио да се тројица спасилаца упуте ивицом гребена изнад усека. Када буду на половини, спустиће се конопцима. За то време остатак екипе ће да чека на излазу из усека и наложи велику ватру. Можда светлост ватре или мирис дима помогну Марку да одлучи на коју ће страну.

Сунчеви зраци пробили су се кроз грање. Марк је извукао главу из јакне и погледао ка небу. Знао је да је први дан нове године. Сео је на дебло и покушавао да открави стопала. Убрзо је наставио да главиња даље, где год да му је пало на памет. Све је било боље од чекања на смрт.

Следећа четири сата пробијао се кроз снег. Морао је рукама да придржава бутине, подиже их из наноса и тако наставља, корак по корак. У једном тренутку осетио је незадржив порив да заурла. Неколико секунди касније схватио је да оно што чује није ехо. Неко га је дозивао. Тада је угледао три људске прилике. Желео је да потрчи ка њима, али је једва стајао. Убрзо су спасиоци стигли до њега.

Зазвонио је телефон Маркове мајке. Нашли су га. Једва је прозборила:

– Да ли је жив?

Марк се неколико недеља опорављао у мајчином дому. Осим мањих промрзлина и исцрпљености, прошао је без већих повреда. Тек нешто касније схватио је да су скије остале у усеку. Знао је тачно где, али му није падало на памет да се врати ■

Н. Б.

Да ли ће вирус SARS CoV-2 развити смртоносније сојеве због друштвене изолације?

Вируси попут SARS CoV-2 брзо еволуирају – сваки пут када се умноже у њиховом геному долази до мутација. Многе немају никаквог утицаја на одлике вируса, а неке чак могу да буду лоше по његово преживљавање (мада, из очигледних разлога, такве „смртоносне" мутације не могу да се пренесу на нова поколења). С друге стране, с времена на време дође до мутација које вирусу дају еволутивну предност – омогуће му да брже расте, умножава се, шири, или му дају предност у борби с нашим одбрамбеним системом. Што се дуже вирус креће од једног до другог домаћина и умножава, веће су и шансе да дође до таквих „добрих" (а по нас лоших) мутација, и да се од тих вируса створи нови сој који ће имати другачије одлике и понашање од изворног.

Наравно, изазивање тежих симптома код зараженог домаћина није увек предност из угла вируса – ако домаћин пребрзо умре, вирус неће добити прилику да се прошири и његов сој ће престати да постоји. Зато је једна од највећих препрека обуздавању епидемије болести ковид-19 (као и многих других) то што људи данима не осећају било какве знаке болести. Када би заражена особа беспомоћно пала у кревет сат-два пошто је унела вирус, не би могла да излази и шири га без икакве свести да то ради. Лакше би било утврдити с којим особама је током тог кратког времена ступала у додир, а и брже би јој била указана лекарска помоћ, што би помогло и читавом здравственом систему.

Зато су епидемије умерено опасних вируса обично најтеже за обуздавање. Да би се обуздала епидемија неког новог и непознатог вируса, од када је света и века, постоји само један начин – примењивање мера

Зашто је паукова мрежа толико чврста?

Свилене нити које паук лучи имају сложену грађу која им даје велику затезну чврстоћу (упоредиву са кевларом, мада око три пута мању) као и невероватну ударну жилавост (прилагођено кривљење којим материјал неутралише напрезања и побољшава отпорност) према којој кевларова изгледа као ударна жилавост табле чоколаде. То је последица тога што су у његовим нитима снажни молекули кристалина повезани гипким везама, савитљивим исто колико и чврстим. Истраживачи су 2018. године открили да је паукова мрежа исплетена од хиљада таквих нити дебљине око 20 нанометара, испреплетаних као нити у челичном ужету. Захваљујући таквој грађи, сложена нит сваку силу којом се дејствује на њу равномерно распоређује на више мањих, спречавајући појаву критичног напона који би довео до кидања материјала. Утврђено је да нити паукове мреже могу да се растегну до чак пет пута веће дужине, а да притом не пукну ■

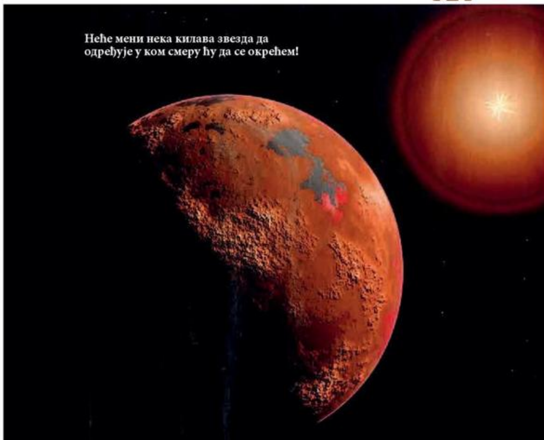
Да сам паук, мали паук,
ударно жилаву мрежу бих плео...

заштите. Једна од тих мера јесте и држање одстојања од људи што, као и друге мере, доприноси споријем ширењу вируса. Но, због тога вируси који успеју да преживе те мере постају отпорнији – природни одабир, рецимо, поштеђене оне сојеве који су неприметнији због тога што изазивају блаже симптоме, или оне који дуже могу да преживе у условима изван домаћина и сачекају свој тренутак да га заразе. Такве сојеве биће теже обуздати, али они неће нужно бити и смртоноснији. Надајмо се да ћемо уз строгу дисциплину читавог човечанства, нове вакцине и делотворније праћење ширења вируса, успети да обуздамо ову епидемију и из ње извучемо поуке за неку наредну. Ипак, „строга дисциплина" и „извлачење поука" нису досад одликовали већину припадника наше животињске врсте, а то је управо оно на шта вируси и рачунају ■

Ма какво „држање одстојања"? Где су ти вируси, нисам их никада видео – они и не постоје!

Неће мени нека килава звезда да одређује у ком смеру ћу да се окрећем!

Да ли нека планета може да има орбиту око своје звезде која је супротног смера од орбита осталих планета?

Све планете нашег Сунчевог система круже око Сунца у истом смеру у којем се Сунце окреће око своје осе – смеру супротном од смера окретања казаљки на сату, посматрано са северног пола наше звезде. Такав смер орбита познат је као директно кретање и последица је почетне ротације облака гасова од којег су згушњавањем настале и звезда и њене планете. С друге стране, планета која би имала такозвану ретроградну орбиту – у смеру казаљке на сату – морала би да прими огромну количину енергије која би је избацила из почетне „директне" орбите. Због тога је ретроградност међу планетама веома ретка појава, а много је чешћа међу кометама, астероидима и природним сателитима планета, пошто су они мањи, те је потребно и да им се пренесе мање енергије како би променили смер своје орбите.

Два примера таквих планета јесу Кеплер-2b и WASP-17b, а астрономи сматрају да је за такву орбиту ових планета највероватније одговоран Козаијев механизам (познат и као „резонанца Линдов–Козаи"). Он подразумева гравитационо дејство неке „треће небеске стране" које може да изазове поремећаје у уобичајеној путањи мањег небеског тела и изазове његову осцилацију, због чега му се орбита издужује, а њен смер повремено мења. Временом орбита постаје све дужа, а смер постаје ретроградан. Други могући механизам подразумева судар или гравитационо дејство блиског сусрета са неким великим небеским телом које је у прошлости прошло поред планете.

Што се судара тиче, такви свемирски догађаји за резултат обично имају потпуно уништење свих небеских тела која у њима учествују, а чак и у случају да преживе, или да се судар за длаку избегне, планета обично заврши одбачена далеко из свог планетарног система. Но, могуће је и да се смер окретања прашине и гасова од којих је створена планета обрнуо услед блиског сусрета с неком другом масом међузвезданог материјала. У таквом случају, све планете у неком звезданом систему требало би да имају исти – ретроградни – смер окретања ■

С. Н.

„Збогом заувек, команданте!" (Hasta Siempre, Comandante), песма кубанског музичара Карлоса Пуебла, 1965. године, у извођењу Натали Кардоне.

Доба устанка

ЧЕ, ЗАУВЕК

Пре тачно 68 година почеле су припреме за Кубанску револуцију која ће бити покренута неколико месеци касније, у јулу 1953. године! Најомиљенија личност међу револуционарима био је ЕРНЕСТО ГЕВАРА!

Убили су га док је лежао потрбушке, руку везаних иза леђа, у полумраку мале школе у месту Ла Игераме у боливијским планинама, 9. октобра 1967. године, нешто после поднева. Стрељали су га споро: хитац у десно раме, ногу, стомак, а онај коначни прошао му је

кроз срце и плућа. Фотографисали су га као трофеј да би свима показали да је „јунак герилац" мртав, затим су му одсекли шаке да би узели отиске прстију и доказали да се заиста ради о њему. На крају су сакрили његово тело.

Тако се завршио живот Ернеста Геваре, који је имао тридесет девет година кад је ухваћен у заседи. Доспео је на америчку листу најтраженијих људи после успешно изведене револуције на Куби (1959. године), а додатно им је сметало то што је желео да шири комунизам по целој Јужној Америци. Од 1966. године боравио је у Боливији, са жељом да и тамо изврши преврат. Није успео, упао је у заседу.

Боливијске „зелене беретке" биле су специјални одред за борбу против герилаца, а обучавали су их и плаћали агенти Ције. План Чеовог хватања био је разрађен до последње ситнице и све је изведено савршено. Па ипак, нису у потпуности успели у томе – створили су мит који и данас живи. Мртви Че постао је много већа невоља него што је био док је био жив. Не само да је „преживео" све ове године већ као да његов лик изнова добија снагу у свакој борби против империјализма.

Јунак или убица?

Овај аргентински герилац остаје симбол не само за Јужну Америку већ и за цео свет. Али тај симбол је противречан: за једне је то лице убице штампано на мајици, фотографија „касапина из Кабање" (касарна у Хавани у којој је Гевара наредио да се погубе две стотине војника из одреда свргнутог диктатора Фулгенсија Батисте), а за друге је икона слободе и борбе против друштвене неправде. Овакав мит настао је не само због његове смрти, већ пре свега захваљујући његовом животу, помало по угледу на Робина Худа.

Многи сматрају да је Гевара постао симбол оног тренутка кад је одбацио политичку каријеру и почасти. Био је нека врста комунисте јеретика, особа која се не уклапа у калупе – није имао времена да се претвори у бирократу, нити да остари.

СЛИКА ЗА ВЕЧНОСТ

Иако је Корда сачувао негатив и фото-апарат којим је направио славну фотографију, никад није добио званично признање за то дело, које је Институт уметности у Мериленду назвао „најпознатијом фотографијом свих времена и симболом 20. века". Први пут је објављена 1967. године ■

Његова прерана смрт донела му је бесмртност. За генерацију учесника студентских побуна 1968. године постао је идол и извор надахнућа. А уз то, његова улога у револуцији остаће заувек везана за првих десет година рата, током којих се још веровало и побеђивало.

Герилац – мученик

Смрт га је учинила мучеником: не чуди што га људи повезују с пацифизмом, иако је герилац. Али слика коју данас о њему имамо нема много везе с историјском истином. Тако, понекад без очигледног разлога, лик Чеа можемо видети на местима где га најмање очекујемо: на паролама навијача на стадионима, на тетоважама његових обожавалаца, чак и на прославама у име мира. Чеова најпознатија фотографија, коју је свако видео, настала је у Хавани. Прославила је свог творца Алберта Корду, који је у објективу своје „лајке" сасвим случајно „ухватио" Чеа. Ернесто је стајао иза Фидела на сахрани погинулих у експлозији брода „Ла Кубре".

Ернесто Гевара није био само човек из кога кипте бес и снага, младић неуредне браде и косе (која вири испод беретке с црвеном звездом). Пре него што је постао ратник, имао је снове и жеље као било који двадесетогодишњак: мотоцикл, путовања, читање. Родитељи су му били либерали, демократе и противници цркве – примили су неколико избеглица из Грађанског рата у Шпанији, а 1939. године основали су удружење против нацизма. Али, упркос породичном окружењу, Чеа бар до двадесет пете године политика уопште није занимала. На крају је у њу увучен захваљујући путовањима. По речима његовог оца, „Ернесто је осећао потребу да до краја спозна потребе сиромашних људи и знао је да мора, да би то успео, да зарони у људску несрећу и разуме њене узроке, чак и да проба да олакша патњу људи што је више могуће."

Покретач ове његове „мисије" био је мотоцикл. Путовање од десет хиљада километара кроз Јужну Америку, на које је пошао с двадесет три године на седишту свог мотора „Подероса" („Моћна"), с другом Албертом Гранадом, утицало је на стварање Чеових будућих замисли и одлука. На том путу сазрео је у сваком погледу. Упознао је живот изблиза – људе болесне од лепре, рударе, израбљивање чилеанских радника... Запрепашћен и згрожен оним што је видео, Ернесто је одлучио да нешто предузме да би помогао тим људима.

Сањар у родном Буенос Ајресу 1949. године

За почетак, положио је све испите и дипломирао на Медицинском факултету (на који се уписао 1948). Затим је поново отишао на пут, после кога је постао познат као Командант Че Гевара. Млади лекар стигао је у Гватемалу 1954.

Че је видео Фидела – први сусрет, Гевара десно и Кастро, који се облачи, у Мексику 1955. године.

КАКО ЈЕ ЧЕ ОТВОРИО ПУТ КА ХАВАНИ

После две године ратовања, 29. децембра 1958. године, у Санта Клари герилци су добили кључну битку против кубанске војске. Ево како се то догађало

1. РЕГРУТОВАЊЕ

До краја 1958. године било је готово три хиљаде побуњеника који су уточиште нашли у шумама Сијера Маестре.

2. УВЕЖБАВАЊЕ

Да би надокнадили бројчани недостатак (војска је бројала десет хиљада војника), герилци су се добро припремали и обучавали.

3. ЗАСЕДЕ

Герилци су користили минска поља и заседе да би противничке патроле затекли неспремне.

4. ДЕЗЕРТЕРИ

Многи Батистини војници нису били мотивисани, или су били против замисли које је заступао њихов диктатор, па су се придружили герилцима.

5. НАПАДИ

Фидел је са својим командантима Раулом Кастром, Че Геваром и Сјенфуегосом набављао оружје тако што је пресретао и нападао колоне војних возила.

ПЛАН

Напредовање герилаца од Сијера Маестре до Хаване крајем 1958. године.

7. МАЈСТОРСКО ИЗВОЂЕЊЕ

Крајем децембра кренула је помоћ одбрамбеној војсци Санта Кларе: 400 војника, 600 пушака и другог оружја. Гевара је са својим људима пресрео конвој и минирао железницу.

6. ДВОСТРУКИ НАПАД

Децембра 1958. године Фидел је послао Сјенфуегоса да заузме градић Јагвахај. Одатле је Гевара кренуо у напад на Санта Клару, кључни град на путу ка Хавани. Град је чувало око 3500 војника.

10. ПУТ ЗА ХАВАНУ

Удружене Сјенфуегосове и Геварине јединице кренуле су пут Хаване. Додатних тешкоћа није било.

8. СЛОБОДНИ СТРЕЛЦИ

У 5 сати ујутру, 29. децембра, око хиљаду наоружаних герилаца упало је у град и отворило ватру. Против оклопних возила герилци су користили базуке, а с кровова зграда вребали су снајперисти.

9. ПРЕДАЈА

После три дана ратовања, 1. јануара 1959. године, Батистине јединице предале су се Гевари. Фидел и Раул изгубили су битку за Сантјаго.

КРАТКА БИОГРАФИЈА

1928. 14. јула, родио се у месту Розарио, као прво од петоро деце Ернеста Геваре Линча и Селије де ла Серна де Гевара.
1951–1952. године са школским другом Албертом Гранадом, креће на пут по Јужној Америци.
1953. године завршава Медицински факултет, са специјализацијом на заразним болестима.
1954. године долази у Гватемалу, упознаје Перуанку Хилду Гадеу (којом се следеће године оженио, а у марту 1956. добио кћерку Хилдиту).
1955. године упознаје Фидела Кастра у Мексику. Исте ноћи одлучује да пође с групом као „званични лекар револуције".
1956. 25. новембра, укрцава се на брод „Гранма" и, заједно с Кастром и још 80 сабораца, креће у ослобађање Кубе. Пошто су им кубански војници приредили паклен дочек, преживели (њих шеснаесторица) принуђени су да се повуку у планине. Тако је настала герила.

1958. године, у децембру, његова јединица осваја Санта Клару, последње упориште трупа диктатора Батисте.
1959. 2. јануара, улази у Хавану и заузима касарну „Ла Кабања". Већ 7. фебруара дају му кубанско држављанство, а половином исте године разводи се од прве жене и жени Алеидом Марч, с којом је имао четворо деце. Исте године у јуну постао је директор Централне банке Кубе; у августу долази у посету Југославији и председнику Јосипу Брозу Титу као нека врста амбасадора Кубе.
1961. године постаје министар индустрије, а 25. априла амерички председник Кенеди проглашава економску блокаду Кубе.
1965. 14. марта, последњи пут се појављује у јавности, с Кастром; потом одлази у Африку да тамо настави свој рат – овај покушај револуције није успео.
1966. године с лажним пасошем на име Адолф Мена стиже у Боливију, у Ла Паз, где га дочекује Тања, „Ла герињера", и мања група герилаца.
1967. године, од јануара, почиње лов на Чеа и његове герилце; полиција Боливије добија обавештење о томе где се налази његова база; 8. октобра, хапсе га у Ла Игери; следећег дана стиже наређење да се уклони, стрељају га на лицу места, а тело прво показују новинарима да би га одмах потом закопали у масовну гробницу.
1997. 27. јуна, у близини места Ваљегранде стручњаци утврђују да су нашли његове посмртне остатке, заједно с још шест његових сабораца; 12. јула кости Ернеста Че Геваре пребачене су на Кубу ■

Тројица команданата: Гевара, Кастро и Сјенфуегос

године, пун жара и вере у правду и истину. Али, убрзо је постао сведок неуспелог покушаја да се успостави демократски изабрана влада Хакоба Арбенса. Помоћ да га свргну с власти месним политичарима пружила је Америчка обавештајна служба (Ција), која је, како ће се испоставити, од тада па до краја играла кључну улогу у Чеовом животу. По многима, неправде које је тада упознао утицале су на то да и сам постане револуционар. Коначно Чеово преображење завршено је неколико месеци касније у Мексику, где је упознао Фидела Кастра и групу Кубанаца који су припремали револуцију. Били су му потребни једно вече и један разговор с Фиделом.

„У зору сам постао званични лекар покрета за ослобођење Кубе", написао је Гевара.

Ипак, касније се испоставило да је кориснији као ратник: постоје записи како су се саборци шалили на његов рачун говорећи да је боље погинути у боју него да их он лечи. Сви су га звали „Ел Че". Овај надимак наденули су му Кубанци, пошто је упорно понављао типично аргентинску поштапалицу „че", што би одговарало нашем „човече" или „брате" кад дозивамо неког с ким смо блиски.

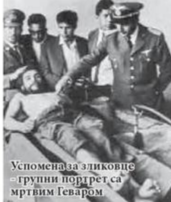
Поносит, ратоборан и с развијеним смислом за хумор, мрзео је кад га други хвале и кад му ласкају. Сматрао је да је само обичан човек, „уморних плућа" и „крхких ногу", како је написао у једном писму родитељима. Био је веома везан за мајку, па се трудио да буде добар родитељ, иако је често био на путу. Имао је петоро деце из два брака (с Хилдом Гадеа и Алеидом Марч), и свима њима писао је гомиле писама. Његова породица и даље чува касете на којима Че, издалека, својој деци чита бајке које је измислио за њих. Као и сваки образовани отац, није пропуштао прилику да им објасни колико је учење важно и увек их је подстицао да буду добри ђаци.

Сам је био страствени обожавалац књига – у томе је био незасит и читао је све што би му дошло под руку. Обожавао је дела чилеанског нобеловца Пабла Неруде – ову љубав пренела му је бака, која је напамет знала много његових љубавних и ратних песама, а Че је у ноћима кубанске револуције у Сијера Меастри својим герилцима читао стихове најпознатије Нерудине збирке „Canto general", коју је сматрао „најузвишенијом књигом Америке". Године 1961. упознао се са својим идолом – дочекао га је у глуво доба ноћи. Али, такви састанци у необично

КО ЈЕ УБИО ЧЕА?

Зашто је Че Гевара умро сам, у забаченом селу Јужне Америке, кад су га убили боливијски генерали? Шта је тамо тражио, без помоћи и услова за живот?

„Оставили су нас у џунгли; Че је заправо помагао Фиделу", после више од четрдесет година открио је Данијел Аларкон Рамирез, звани Бенињо, један од тројице преживелих у последњем Командантовом задатку. „То је била завера у коју су били уплетени Фидел Кастро и Совјетски Савез – Совјети су сматрали да је Гевара опасан за њихове тежње и ширење утицаја, а Фидел се руководио бољитком државе, пошто је Куба зависила од помоћи Москве", тврди он ■

Успомена за зликовце – групни портрет са мртвим Геваром

време нису били ретки код Геваре. Волео је да ради ноћу, кад све мирује.

Министар на трактору

Успевао је да у исто време издвоји много сати за учење и рад. Када је изабран за министра индустрије, није бог зна шта знао о економији, али је зато сваке вечери посвећивао два до три сата изучавању најтежих области, а у томе су му помагали неки од саботраца. Истовремено, да не би заспао, седео је скрштених ногу на бетону – одмор му је био последња ствар на памети. Недељом би ишао у поља да сече шећерну трску или да помаже грађевинарима у пословима. Че је био убеђен да вођа много боље разуме недаће с којима се сусреће његов народ ако их осети на својој кожи, а и радници боље подносе своје муке ако их поделе с министром. Совјетске вође остајале су запрепашћене кад би дошле у посету свом комунистичком саборцу и затицале га прљавог, како се вози на трактору.

Поврх свега, Гевара је обожавао да пише. Упркос многобројним обавезама, увек би нашао времена да својим ужурбаним и ситним рукописом испуни стотине страница поезијом, писмима, белешкама, политичким и економским размишљањима (неке странице још нису објављене). Као министар индустрије био је убеђен да је неопходна индустријализација Кубе да би постала самодовољна и независна од САД. Имао је велике замисли и много планова. Међутим, нису се сви завршавали на Куби.

Своје револуционарне замисли желео је да шири свуда по свету, па је много путовао: обишао је Париз, Праг, Москву и неке афричке земље (Алжир, Анголу, Конго и Египат). Био је независни представник Кубе на самиту Уједињених нација у Њујорку. Извесно време помагао је и револуцију у Доминиканској Републици. На путовањима је посетио и тадашњу Југославију. Чланове „Мисије добре воље" с Кубе, на челу са Геваром, примио је тадашњи председник Јосип Броз Тито. У разговору, који је трајао више од сата, разменили су топле речи подршке један другоме, а касније те јесени успостављени су дипломатски односи између двеју земаља.

Имао је обичај да каже све што му падне на памет. На једном међународном заседању економиста у Алжиру изјавио је да Совјети не помажу земљама у развоју како би требало, већ да увек траже свој интерес. Што се тиче Кубе, схватао је да заправо прелази из политичко-економске зависности од САД у зависност од СССР. Био је убеђен да може да спасе острво само тако што ће проширити борбу за слободу на читаву Јужну Америку, Азију и Африку. Ова уверења, удружена с бесом Совјета који је изазвао својим критикама, натерала су га да се одрекне свих почасти које му је дала Куба.

Тако је, хтео-не хтео, 1965. године отишао у Конго. Ово је било горко искуство – претрпео је и војни и политички пораз, што га је приморало да се поново врати у Јужну Америку, да се последњи пут опроба у вођењу револуције, овог пута у Боливији. Али и тамо је затекао безизлазно стање – Комунистичка партија Боливије се поделила, герилци нису добили очекивану подршку, и покушај промена је пропао. Робин Худ би се можда и извукао, али Че је био само обичан човек ■

Припремила
Невена Каралић

РАЗГОВОР ТИТО – ЧЕ ГЕВАРА

Претседник Републике Јосип Броз Тито примио је данас пре подне чланове Мисије добре воље Кубе са изванредним амбасадором др Ернестом Геваром Серном на челу.

Пријему су присуствовали државни секретар за иностране послове Коча Поповић, државни секретар за послове народне одбране Иван Гошњак, генерални секретар Претседника Републике Лео Матес, и саветник у ДСИП Гргур Цвиличевић.

Друг Претседник је поздравио чланове Мисије добре воље следећим речима: „Поздрављам другове са Кубе и изражавам радост што су данас наши гости представници једне недавно извршене револуције, која се бори за своју независност. Желио бих да се осјећају као да су код своје куће. Ако другови желе нешто да чују од мене, радо ћу им одговорити."

– Ми смо допутовали у Југославију – рекао је шеф Мисије Серна – да видимо ваше искуство и да га научимо на најбољи могући начин. Овде смо дошли само да Вас поздравимо, а не да дискутујемо.

Друг Претседник: Али нас много интересују ваша борба и искуство, нарочито ваше садашње искуство.

Ернесто Гевара Серна: Ми смо мислили да смо својом револуцијом открили поновно Америку. Међутим, да смо раније упознали земљу као што је Југославија, можда бисмо још пре почели нашу револуцију. Да смо имали прилику да изучимо туђа искуства, лакше би нам ишле многе ствари, чија смо решења морали сами да изналазимо. Југославија, наравно, није једина земља коју смо обишли. Посетили смо и друге земље, на пример Индонезију, у којој смо наишли и на палме, и на исту боју униформе.

(Део транскрипта разговора између Че Геваре и Јосипа Броза Тита, 18. августа 1959) ■

Петковдан
26. март

Наш први биолог рођен је у Зајечару. Природне науке студирао је у Београду, а потом и у Греноблу, где је докторирао 1921. године. Бавио се испрва паразитологијом, а онда је прешао на истраживање фауне слатких вода. Био је предавач неколико биолошких дисциплина на Универзитету у Београду од 1934. године, када је изабран и за дописног члана Српске краљевске академије, а нешто касније и Академије у Нансију и Масарикове академије у Прагу.

Током окупације, део рата провео је у концентрационом логору на Бањици, одакле је успео да побегне и скрива се по Београду. Од 1944. до 1953. године био је председник Президијума Народне скупштине Србије, заступао нашу земљу на међународним скуповима и радио на обнављању научног рада и рада универзитета. Редовни члан САНУ у Одељењу природно-математичких наука постао је 1946. године, а од 1948. до 1966. био је и члан Председништва САНУ.

Станковић је један од утемељивача еколошког правца у биологији. Проучавао је живи свет у слатким водама, као и биогеографију. Његови најзначајнији радови јесу „Животни простор", дело у коме критикује расизам и нацизам, „Оквир живота", књига у којој износи своје поставке о екологији, и „Охридско језеро и његов живи свет", о слатководном мору Македоније и живом свету у њему.

По њему је једна врста лажних шкорпиона добила име. То је ретка врста која живи само у Србији (*Neobisium stankovici*). Лажни шкорпиони (*Pseudoscorpiones*) мањи су од једног центиметра, пауколике животиње из класе арахнида. Описано је више од 3300 врста, од којих 65 насељава Србију. Готово сви псеудошкорпиони подземних станишта источне Србије налазе се на листи строго заштићених врста. Међу њима је и ендемска лажна шкорпија *Chtonius bogovinae* из Боговинске пећине, на обронцима Јужног Кучаја. Живе у пећинама, испод лишћа и камења, под кором старог дрвећа, у гнездима птица и сисара, на травнатим површинама, чак и у старим књигама и сликама. Хране се ситнијим зглавкарима тако што их хватају и убијају убризгавајући отров, а затим кидају жртву.

Neobisium stankovici

ПО ШУМАМА И ГОРАМА

На данашњи дан 1892. године рођен је наш први школовани биолог Синиша Станковић

Синиша Станковић 1969. године

Институт „Синиша Станковић" у Београду водећа је установа у нашој земљи у области биолошких наука. Станковић је 1947. године основао, у оквиру Српске академије наука, Институт за екологију и биогеографију и Институт за физиологију, развиће, генетику и селекцију, основу данашњег Института. У њему се обављају истраживања у биохемији, молекуларној биологији, цитологији, физиологији животиња и биљака, неуробиологији, неурофизиологији, имунологији, генетици, екологији водених и копнених екосистема, заштити природе, таксономији. Сва ова истраживања учествују и у развоју медицине, шумарства, фармације, пољопривреде, биотехнологије ■

Н. Мрђеновић

Институт за биолошка истраживања „Синиша Станковић"

И ЈОШ ПОНЕШТО...

1199. Саладин постаје емир Египта
1827. умро немачки композитор Лудвиг ван Бетовен
1914. рођен амерички писац Тенеси Вилијамс
1953. Џонас Солк објавио да је изумео вакцину против дечје парализе
1954. На атолу Бикини испитано дејство атомске бомбе
1984. Трагична смрт нашег писца Бранка Ћопића ■

НА ПУТОВАЊУ СА СВОЈИМ ПРИЈАТЕЉЕМ КУРЦОМ ОТКРИО САМ ЈЕДНУ ОД СТРАНА ИНДИЈЕ, МОЖДА НАЈУПЕЧАТЉИВИЈУ. МАЛО ПОТОМ, ТА ЗЕМЉА ПОКАЗАЛА МИ ЈЕ ЈОШ ЈЕДНО ОД СВОЈИХ ЛИЦА, МНОГО ОКРУТНИЈЕ И ДРАМАТИЧНИЈЕ.

Пелехеро и Зентнер

Дитер Лумпен

ПИТАЊЕ КОЖЕ

КУРЦ МИ ЈЕ ДАО ДА ВОДИМ ЊЕГОВЕ ПОСЛОВЕ И ПОСВЕТИО СЕ МЕДИТАЦИЈИ. ТАКО САМ МОГАО ДА УПОЗНАМ ИНДИЈУ ДРУШТВЕНИХ РАЗЛИКА, РАСНИХ ПРЕДРАСУДА, ОГРОМНЕ ГЛУПОСТИ И ЦИНИЗМА.

... И САД ХОЋЕ ДА НАС ИЗБАЦЕ, КАО ДА НИСМО МИ, ЕНГЛЕЗИ, ИЗГРАДИЛИ ОВУ ЗЕМЉУ.

... КАЖЕМ, ТО ЈЕ УОБИЧАЈЕНИ МАЊАК ЗАХВАЛНОСТИ НИЖЕРАЗРЕДНИХ ЕТНИЧКИХ ГРУПА...

ТАК

... НАРОЧИТО ОНИХ ТАМНЕ КОЖЕ. ПОЈМОВИ РЕДА И АУТОРИТЕТА НЕ УЛАЗЕ ЛАКО У ЊИХОВЕ УМОВЕ.

ЧВРСТА РУКА, ВРЛО ЧВРСТА РУКА - НЕ ПОЗНАЈЕМ ДРУГИ НАЧИН НА КОЈИ СВАКО ЗАУЗМЕ МЕСТО КОЈЕ МУ ПРИПАДА.

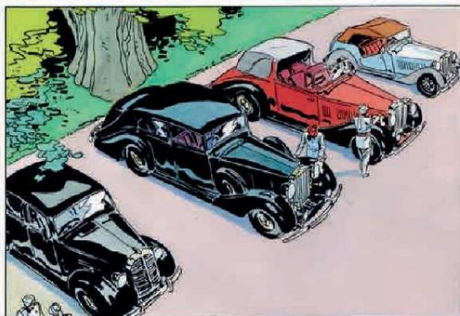

5/2

КОЛИКО ЈА ЗНАМ, ПОЛИЦИЈА ЈЕ СУРОВО УГУШИЛА НЕДАВНЕ ДЕМОНСТРАЦИЈЕ, ГОСПОДИНЕ ПРЕСТОН.

JAI HIND
JAI HIND

JAI

... НЕ ТОЛИКО СУРОВО КОЛИКО СУ ПРИЛИКЕ НАЛАГАЛЕ. ОНИ ГОВОРЕ О МИРНОМ ОПОРУ, АЛИ ЈА СМАТРАМ...

5/3

КИША МЕ ЈЕ СПАСЛА ЧАВРЉАЊА С ПРЕСТОНОМ, КАО ШТО ЗВОНО СПАСЕ ИСЦРПЉЕНЕ БОКСЕРЕ. ШТЕТА ШТО ТО, КАО ШТО САМ КАСНИЈЕ ВИДЕО, НИЈЕ БИЛА ПОСЛЕДЊА РУНДА.

МУЈАЛЕ, ПОТРАЖИ ГОСПОЂУ ПРЕСТОН. ОДЛАЗИМО.

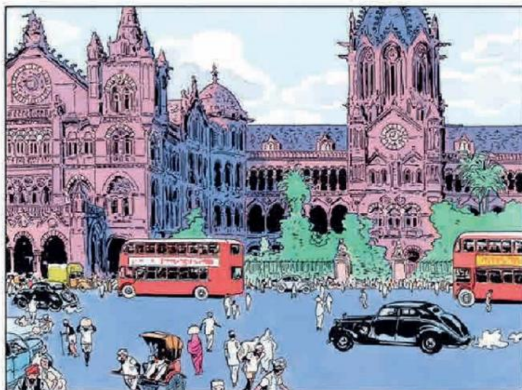

ДА ЛИ БИСТЕ ЖЕЛЕЛИ ДА СЕ ПРИДРУЖИТЕ НАШЕМ БРИЏ КЛУБУ, ГОСПОДИНЕ ЛУМПЕНЕ?

МОРАМО ДА СТАНЕМО, ГОСПОДИНЕ ПРЕСТОН. ТУ СУ НЕКИ ВОЈНИЦИ.

НЕВЕРОВАТНО! НЕДОПУСТИВО! СТИГЛИ СМО ДОТЛЕ ДА НАМ САВЕТУЈУ ДА ПУТУЈЕМО ПОД ОРУЖАНОМ ПРАТЊОМ НА НАШОЈ СОПСТВЕНОЈ ТЕРИТОРИЈИ!

ВОЛЕО БИХ ДА ЗНАМ ДА ЛИ ГОСПОДИН ГАНДИ ОВО СМАТРА ГРАЂАНСКОМ НЕПОСЛУШНОШЋУ, МИРОЉУБИВОМ БОРБОМ ИЛИ НЕНАСИЛНИМ ОТПОРОМ.

ОДРЕД!
НАДЕСНО!!

ИЗГЛЕДА ДА СУ ИСПРЕД НАС ДЕМОНСТРАЦИЈЕ, ГОСПОДИНЕ ПРЕСТОН.
НАСТАВИ, НАСТАВИ. НЕЋУ ДОЗВОЛИТИ ДА НАС ЗАДРЖАВАЈУ.

АТМОСФЕРА ЈЕ БИЛА НАПЕТА, А ПРЕСТОНОВО ПРИСУСТВО НИЈЕ МОГЛО ДА ЈЕ СМИРИ.

НЕ ВЕРУЈЕМ ДА ЋЕМО МОћИ ДАЉЕ ОВУДА, ГОСПОДИНЕ ПРЕСТОН. НАЈРАЗУМНИЈЕ БИ БИЛО ДА КРЕНЕМО НАЗАД.
НЕ ДОЛАЗИ У ОБЗИР! НИКАКВЕ БУНЏИЈЕ НЕЋЕ МЕ СПРЕЧИТИ ДА СЕ ВОЗИМ КУДА ЖЕЛИМ!
ДРАГИ, МОЖДА ЈЕ ГОСПОДИН ЛУМПЕН У ПРАВУ. МОГЛО БИ ДА БУДЕ ОПАСНО.

¡¡JAI HIND!!
¡¡JAI HIND!!
СЛОБОДА ИНДИЈИ!

НАЗАД! НАЗАД! ОДВРАТНИ МАЈМУНИ! ПУСТИТЕ НАС ДА ПРОЂЕМО!

ПРЕСТОНЕ, ВРАТИТЕ СЕ! НЕ БУДИТЕ ГЛУПИ! НА СТОТИНЕ ИХ ЈЕ!

У НАПАД!!

¡¡JAI HIND!!
HIND!!
¡¡JAI HIND!!

ЛАРИ! ПОВУЦИ СЕ!

НАТРАГ, ЦРВИ, НАТРАГ!

БУМ!

АХХХ...

НЕ!!! НЕ!!! НЕЕЕ!!!

ПАЗИТЕ!

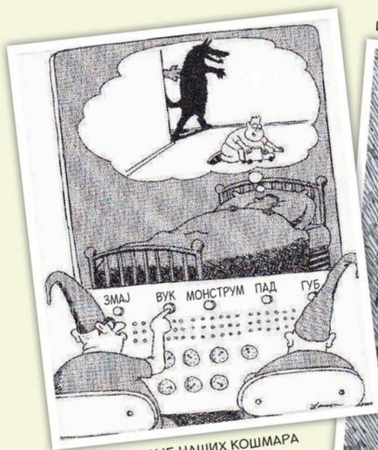

МУЏАЛЕ! НЕ!

ЉУБАВИ МОЈА! МУЏАЛЕ! ОДГОВОРИ МИ!

МАЛЕНИ МОЈ... МУЏАЛ! ... ЗАШТО? ... ЗАШТО? ... ЗАШТО?

... ИНДИЈА ДРУШТВЕНИХ РАЗЛИКА, РАСНИХ ПРЕДРАСУДА, ОГРОМНЕ ГЛУПОСТИ И ЦИНИЗМА.

КРАЈ

ИЗ РЕЖИЈЕ НАШИХ КОШМАРА

ОПЕТ МИ СЕ ПРИЧИЊАВА, ЛЕРИ...
ИМАМ ЈЕЗИВ ОСЕЋАЈ ДА НАМ ЈЕ НЕКО ИЗНАД КРЕВЕТА.

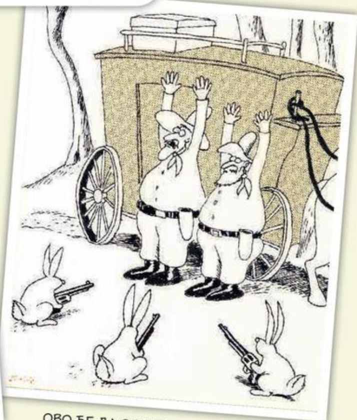

УВРНУТИ СВЕТ ГЕРИЈА ЛАРСОНА

МРЗИМ ОВО МЕСТО.

ОВО ЋЕ ДА ОСТАВИ ЛОШ УТИСАК
У НАШЕМ ИЗВЕШТАЈУ!

Логичке загонетке

Уређује
Радивоје Грбовић

1 ПАКОВАЊЕ

У k различитих кеса треба спаковати r предмета. Кад у сваку кесу ставите по седам предмета, за последњу ће остати само три. Међутим, ако у сваку кесу ставите по шест предмета, два ће остати неспакована. Колико имате кеса, а колико предмета? ■

2 ОРАЊЕ

На великом пољопривредном газдинству почела је сезона орања. Сваког дана узорано је двоструко више земље него претходног дана. После 11 дана све је било узорано. За колико дана је узорана четвртина земље на газдинству? ■

Решења на страни 65

3 ТРИ ГРУПЕ ВОЈНИКА

На војном полигону су три групе војника по 12, 14 и 22. Старешина може из било које групе да пребаци у другу онолико војника колико већ има у тој другој групи. После трећег пребацивања у свим групама старешина треба да има исти број војника. Како то може да уради? ■

4 СЕМИНАР

Једном семинару присуствовао је известан број учесника. Сваки учесник руковао се са сваким. Било је укупно 66 руковања. Да ли знате колико је учесника било на семинару? ■

5 КУТИЈА

У кутији имате 90 жутих, 91 плаву и 92 црне куглице. Колико најмање куглица морате узети из кутије (без гледања и враћања) да би међу извученим куглицама четири сигурно биле исте боје? ■

Изуми
Откривања
Достигнућа

У мом ждрелу гори ватра

Пиво, љути ме!

ПАПРЕНИ НАПИТАК

Малтешко пиварско предузеће верује да у рукама има рецепт за најљуће пиво на свету

У Гинисовој књизи рекорда записано је више занимљивих података о пиву – зна се које је најстарије, ко има највећу збирку пивских боца, као и колика је запремина највеће чаше у коју је сипано ово пиће. Ипак, досад није забележен рекорд у његовој љутини. Судећи по најавама Малтешког пиварског предузећа из града Фредериксбурга у Вирџинији, ово би ускоро могло да се промени.

Недавно произведено пиво *Signal One 2.0*, према речима сувласника Роја Периша, физичара по струци, може се сматрати најљућим на свету, што ускоро стручњаци треба и да потврде. Пре њега настао је *Signal One 1.0*, али ово пиће, бар по љутини, није ни принети свом наследнику, који је отприлике 70 одсто љући. Један од главних састојака јесте Каролина рипер, која је 2017. године проглашена најљућом папричицом на свету.

Да би у лабораторијским условима на Сковиловој скали љутине тачно измерио колико је папрен *Signal One 2.0*, Периш је удружио снаге са Саром Смит, професорком хемије на Универзитету Мери Вашингтон, и биохемичарком Валери Ебенки. Њихов задатак је да утврде колика је концентрација капсаицина и дихидрокапсаицина, хемикалија које дају љутину чили папричицама.

Претпостављају да ће до краја марта резултате послати Гинисовој књизи рекорда, а да ће у наредних неколико месеци судије објавити да је њихово пиво најљуће на свету ■

С.Л.

Уређује **Славко Бован**

Коњићев скок

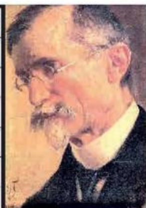
НЕ	РА	ЦА	НЕ
РА	ГО	ЛА	ДИ
БЕ	КУ	ДИ	СЕ
	ЛА	СЕ	ЈЕ

Крећући се по принципу скакача у шаху, прочитајте народну пословицу из збирке Вука Караџића ■

Бела укрштеница

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1																		
2																		
3																		
4																		
5																		
6																		
7																		
8																		

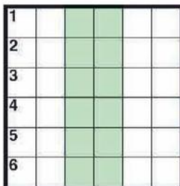
Број црних поља означен је бројем у загради на крају описа.

ВОДОРАВНО: 1. Амблем који се носи на реверу – **Назив чувене слике** (1), **2. Име и презиме нашег сликара, аутора слике** – Саставни део (1), **3.** Чувени немачки филозоф, Имануел – Члан клаке, најамљени пљескач – Горњи слој коже (2), **4.** Прво слово – Поука – Минерална смеса која опада при топљењу метала, шљака – Слово старе азбуке (3), **5.** Симбол галијума – Италијански фудбалер, Антонио – Име словеначке песникиње Козак – Иницијали глумице Тејлор (3), **6.** Секвенца филма – Недовољно дуго – Неупотребљавани (2), **7.** Снажан – Неверник, каурин (тур.) – Градска четврт – Име глумца Нолтија (3), **8.** Изасланици – Људи који су у нечијој пратњи – Ознака за алт (2) ■

УСПРАВНО: 1. Окови, ланци (0), **2.** Дуго временско раздобље – Старо име Вијетнама (1), **3.** Амерички писац, Џејмс – Зимски спорт (1), **4.** Инвалидска помагала – Ознака за север (2), **5.** Килопонд (скр.) – Обмана, трик (1), **6.** Већа група свирача (0), **7.** Шпански фудбалски клуб – Пети и трећи самогласник (1), **8.** Похвална песма – Норвешка круна (скр.) (2), **9.** Име шахисте Корчноја – Ознака за пару (1), **10.** Кћи – Енглеска мера за површину земљишта (1), **11.** Ознака за ампер – Врста поврћа (1), **12.** 5. и 7. слово азбуке – Обогаљен, кљаст (1), **13.** Изборници, бирачи (лат.) (0), **14.** Мужјак дивље свиње – Показна заменица (1), **15.** Јединице електричног отпора – Академија наука (скр.) – Ознака за Целзијус (2), **16.** Снежни човек с Хималаја – Лична заменица (1), **17.** Владари у кнежевини (1), **18.** Краљица спортова (0) ■

Испуњаљка

БАГ, БО, БРАН, ГО, ДАД, ДИ, ДО, КЛОН, НА, О, ПО, РИ, СУ, ТА, ЋАК

Тражене речи упишите водоравно. У означеним пољима добићете име и презиме глумца са слике.
1. Дан у седмици, **2.** Главни град Ирака, **3.** Славни амерички глумац, Марлон, **4.** Раздобље од 365 (или 366) дана, **5.** Оно што се поклања, дар, **6.** Стругаљка плуга, оритак ■

Анаграм

ЕВО, НА КРШ...

личи рељеф ове земље ■

Решења на страни 65

Скандинавка

	15. И 5. СЛОВО АЗБУКЕ	ПОКРИВЕНО ИЊЕМ	АМЕРИЧКИ ФИЛМСКИ РЕДИТЕЉ	УПРКОС СВЕМУ	ИНИЦИЈАЛИ СЛИКАРА АРАЛИЦЕ	РЕКА У ИНДОКИНИ ДУГА 2170 КМ	ПАРА	ПИСАЦ САРАЈЛИЋ	ВЕЛИКЕ РЕКЕ	ДЕЦИМЕТАР	РАНА ШИЉАТИМ ПРЕДМЕТОМ	ПЕВАЧИЦА ОДМИЛА	ПОЛИТИЧКО УТОЧИШТЕ	ПОЛИТИЧАР БРАНТ
РЕКА У САД ДУГА 3776 КМ									ЕВРОПСКА РЕКА / СУПРОТНИ ВЕЗНИК					
ТРЕЋА ПО ДУЖИНИ РЕКА У ЕВРОПИ							АФРИЧКА РЕКА / РЕКА У Ј. АМЕРИЦИ							
ЈУДЕЈСКИ КРАЉ / ДЕО НЕБОДЕРА					ПОЗИВ СА МОЛБОМ / БЕЗНОЖАЦ (ЗООЛ.)					АМЕРИЧКИ ГЛУМАЦ РАЈАН				
ПРИВИКАВАТИ										ШПАНСКИ СЛИКАР САЛВАДОР				
ГЛУМАЦ ЊУМЕН				ДВОЈЕ / МЕСТО НА ФРУШКОЈ ГОРИ										
РАЗРЕД		ЕЛЕКТРИНЦЕВ / И КЛАЈД												
ГРАД У ШКОТСКОЈ														
ГЛУМАЦ РЕТИГ					ГЛУМАЦ ХАРИС	АМПЕР / ГРЧКО СЛОВО								
АФРИЧКА РЕКА / НОРВЕШКА							ОЗНАКА ЗА НЕПЕР							
АФРИЧКА РЕКА				РЕКА У РУСИЈИ ДУГА 1950 КМ										

Илустровао **Драган Максимовић**

Било једном у Ужицу

БИЈОСКОП ЗА ДИСКРЕТНУ ГОСПОДУ

Филм је могла да види само одабрана мушка публика – она с дубоким џеповима. И то под окриљем ноћи. А онда је урнебесни смех пробудио цео комшилук...

Пре тачно сто година, једног дана давне 1921. године, Ужице је освануло облепљено плакатима који су позивали грађанство да види нешто о чему дотад није ни сањало – „слике које иду и које живе". По граду се већ рашчуло да је предузимљиви трговац брашном Драго Петровић закупио велику салу старог хотела „Златибор". Додуше, нико није знао зашто.

Испоставило се да је унајмио једног кинооператера из Загреба, који је у заказано време стигао у Ужице са свом опремом и три филмске ролне. Плакати су казивали и да се „слике имају приказати по ноћи у 9 часова, јербо им помрчина одговара да би могле да иду и живу". Наравно, знали су Ужичани за чудеса покретних слика и раније – током аустроугарске окупације радио је и *К-унд-К Кино*, али су тамо залазила углавном деца. Тешко да је ико од старијих хтео да уђе у окупаторски биоскоп.

Галоп римских двоколица

Било како било, те вечери се у сали окупило пола Ужица. Прва ролна садржала је филмске записе са Западног и Солунског фронта. Углавном се радило о француској војсци, али је негде на пола ролне завладало одушевљење у публици. Наиме, појавиле су се српске јединице, снимљене како играју коло. Призор је изазвао овације и узвике – „Живела наша славна војска", „Доле ћесар". Публика се таман мало смирила, па је завршен први део представе.

Затим је оператер пустио другу ролну, на којој су били снимци разних европских бања. А кад се на неколико секунди појавила и она Врњачка – поново општа усхићеност. На несрећу, некоме се учинило да је у тих неколико секунди спазио и познатог ужичког богаташа Тика Јовановића, па је умало избила туча. Једни су викали „Живео газда Тико", други отпоздрављали са „Доле ратне лиферације". Међутим, ролна је дошла до краја, па су се у међувремену страсти смириле.

Трећа ролна је већ била узбудљивија. У питању је био неки стари филм о римским гладијаторима, с тркама двоколица. Кад су се кола у крупном кадру појавила и „појурила" право на гледаоце, тешко да је ико могао да остане миран!

Како у књизи „Ужички амаркорд" наводи Дејан Маленковић, зли језици су тврдили да су многи попадали са столица и пред очигледном опасношћу збрисали испод столова. Да све буде уверљивије, неки шерети су, скривени иза платна, опонашали рзање коња и топот копита, па је део цењене публике утекао на улицу.

Завршило се и то, кинооператер је отишао даље, али Ужичани нису дуго чекали да добију прави „бијоскоп". Већ догодине браћа Грбић су у башти своје кафане „Касина" разапели четири бела чаршава, однекуд су добавили и прави пројектор, па су током лета Ужичани могли да виде велике спектакле. Гледао се „Бен Хур", „Робинзон Крусо", а биле су ту и неизоставне комедије с Бастером Китоном и Чарлијем Чаплином.

Некако баш у то време, из воза је на перон искорачио млад и отмен незнанац и упутио се према хотелу „Париз". За њим је ишао станични носач, гурајући на колицима два повећа кожна кофера – пртљаг овог необичног дошљака.

Пројекција је одржана у непосредној близини старог хотела „Златибор"

Тајанствени кофер

Ужице је тада било мали град, са око осам хиљада житеља, па не чуди што су вести о незнанцу брзо прострујале кроз град. Убрзо се сазнало да је господин трговац из Новог Сада, те да у једном од кофера носи низ узорака прворазредних сапуна знамените марке „Албус", коју заступа у том делу Краљевине СХС. Али, садржину оног другог кофера нико није могао да докучи. Носач се после две или три клековаче клео да је тај знатно тежи од оног са сапунима, али шта је унутра – ни он није знао.

Није прошло много времена, а тајна је разоткривена. Додуше, не баш за све, већ само за оне најугледније Ужичане, узорне мужеве и добре очеве. Они који нису припадали том друштвеном кругу, како по пореклу, тако и по дубини џепа, и даље су доконали шта је то „Албусов" изасланик још донео. Одабрана господа је убрзо пустила глас по чаршији да се у другом коферу крије нешто никад виђено – некакви филмови, и то прилично шкакљиви. А они ће, ето, ту голотињу ускоро моћи да виде у потпуној тајности. Све захваљујући мушкој солидарности... и плаћеној карти.

Према Маленковићевим записима у поменутој књизи, тај други кофер крио је, осим преносног кинопројектора, подужу ролну голицавог филма произведеног у Француској, под насловом „Слатки греховi лепе Ане". Могла је да га види само одабрана публика мушког пола, уз прећутну сагласност и одобрење господина среског начелника. Напослетку, он је, као представник власти, морао да се увери да се кроз филм, не дај боже, не провуче и нешто противдржавно и противдинастичко.

Нервозна публика

Кад је тајанствени путник по граду распродао сав сапун, дошло је време да се позабави и садржајем другог кофера. У ту сврху изнајмио је двориште Јелића куће, до самог хотела „Златибор". За „људе од поверења" заказана је вечерња представа у десет часова. Ваљда су рачунали да ће нејач до тада да буде под покривачима.

По пространом дворишту поређани су редови столица и клупа, окренути ка разапетом белом платну. Електрична жица је водила до малог агрегата у суседном хотелу. Нешто пре десет часова, на импровизовану благајну нагрнула је публика, на челу с господином среским начелником. Мало су се бунили пошто је улаз у гледалиште коштао десет динара у сребру. Био је то велики новац, али су „поштовани гледаоци" ипак некако прежалили ту суму.

Сва места су била попуњена до последње хоклице. У касу трговачког путника слило се преко хиљаду тадашњих динара, вероватно знатно више него што је успео да намакне продајом сапуна. Тишина је готово могла да се сече ножем, све уз подгуркивање и очекивање да већ једном почне тај филм.

Међутим, онај агрегат из хотела као да се нећкао, а и кинопројектор је одбијао послушност. Мучени заступник је час јурио у хотелску авлију, час поправљао неисправну апаратуру. Тако је прошао читав сат, а публика је постајала нервознија. Оно смејуљење је прерасло у гунђање, гунђање у добацивање, а несуђеном кинооператеру су се спремале епске батине.

Шта се оно тамо бели?

Кад је нестрпљење дошло до усијања, испред платна се са фесером у руци појавио познати ужички шаљивџија, судски архивар Милан Милекић. Сасвим озбиљан, неколико пута је промлатио фесером и позвао публику да пажљиво саслуша важно саопштење. Наоштрени да узму паре натраг, ипак су поседали, па их је Милекић обавестио да је све у реду. Како у реду, кад се ништа не дешава?

Тек оном „Албусовом" мученику ништа није било јасно, па је грозничаво осматрао преко које тарабе да потрчи ако се поведе потера. Милекић је оштрим гласом, као да чита нечију смртну пресуду, саопштио да, кад су већ сви дошли због те голотиње, она ће им на лицу места и бити приказана. Свукао је панталоне и гаће, па је своју дебелу белу стражњицу окренуо публици, викнувши:

– Мајку вам вашу, кад хоћете голотињу, ево вам, па се сити нагледајте!

Тишина је потрајала неколико тренутака. Потом су сви ударили у толико громогласан смех да су се суседи из оближњих кућа пренули из сна, чудећи се што се народ смеје усред ноћи.

Срећом, електрични агрегат је одједном прорадио. Убрзо је оспособљена и узјогуњена киноапаратура. Гледаоци су заћутали, нетремице пратећи радњу филма да случајно не пропусте неки део приче о слатким греховима лепе Ане.

Сведоци су касније препричавали да се видело оно пословично „све" – како сиротицу спопадају разни мушкарци, од слуге до господе, док она не зна „ни шта је то", па не зна ни да ли да се „томе" радује или не. После пројекције, угледни грађани су се разбежали куд који. Сутрадан је „Албусов" представник напустио град, док су се они из гледалишта правили да се никад раније нису видели. Док су седели један поред другог, били су загледани у слике на платну ■

Приредио
Немања Баћковић

С оне стране великог платна

БЕЗ ГОЛОТИЊЕ, МОЛИМ!

Како је и због чега „Последњи танго у Паризу", филм Бернарда Бертолучија, завршио на суду и изазвао гнев такозваних чувара моралних вредности широм света...

Гледаоцима се препоручује стрпљење. Ако их једна од првих сцена у којима се појављују глумци Марлон Брандо и Марија Шнајдер не шокира, „заголица", узбуди, не изазове љутњу или гађење, нека знају да следи више, много више... Овако је новинар „Тајмса" покушао да припреми публику на оно што их чека уколико су довољно храбри да се суоче с новим остварењем италијанског редитеља Бернарда Бертолучија (1941–2018).

Било је то 1973. године кад је „Последњи танго у Паризу" увелико приказиван у САД, где је изазвао велику пометњу, као и на Старом континенту. Месецима се широм света водила борба да се филм осуди због слободних сцена, да се копије

униште и да тако нестане с лица земље. Цела ствар завршила је и на суду. Иако су такозвани чувари моралних вредности дали све од себе да јавност поштеде јефтине порнографије и опсцености, љубитеље филма то није спречило да одлазе на пројекције, тамо где оне још нису биле забрањене.

О чему се овде ради?

„Последњи танго у Паризу" настао је захваљујући редитељевој машти. Сањао је сусрет с безименом младом женом с којом се препушта страстима, не откривајући до краја ко је она заправо. На великом платну прича је могла да буде приказана на разне начине, али Бертолучи је имао намеру да пробије дотадашње границе и, као што је један критичар истакао, снимио је филм о коме ће се водити расправе док год кинематографија буде постојала.

Слично као у сну, у љубавној драми Жана, Парижанка пред удајом, почиње страсну везу са средовечним америчким удовцем Полом, власником хотела, о коме не зна ништа, као ни он о њој. Упознају се у стану који су обоје хтели да изнајме. Током наредних сусрета не откривају једно другом никакве појединости из живота, чак ни имена. Веза се завршава кобно јер Пол не може да прихвати да млада жена не жели више да га види. После јурњаве по улицама Париза, завршавају у њеном стану, где му Жана први пут изговара своје име и затим га убија хицем из пиштоља.

Вођен измаштаним сликама које су му опседале ум, Бертолучи је Марлона Бранда изабрао као симбол мужевности, док је Марија Шнајдер постала „девојка из сна". Испоставиће се да главни глумци нису имали појма у какву игру се упуштају. Брандо је изјавио да током снимања није разумео већину редитељевих савета, нити да му је уопште било јасно о чему говори. Када су га за часопис „Плејбој" питали о чему се ради у филму, одговорио је: „О Бертолучијевој анализи". Пословично се није трудио да запамти текст, па је он у више сцена био залепљен на наго тело његове партнерке.

Марија, то је само филм!

У јавности су одјекнуле и касније тврдње главних глумаца да им је рад на филму било најгоре искуство у животу и да више никада неће проговорити с Бертолучијем. Брандо је ћутао две деценије. По редитељевом сведочењу, тек када је одгледао завршен филм, глумац је схватио колико је сопствених искустава прелио у улогу. То му се уопште није свиђало. Бертолучи га је позвао телефоном тек 1993. године и тада су разговарали као да се ништа није десило. Убрзо су се и састали у Лос Анђелесу.

Брандо је током дужег ћутања заборавио на горко искуство и променио мишљење. У аутобиографији је навео да је Бертолучи један од три најбоља редитеља с којима је сарађивао. Марија Шнајдер остала је при томе да јој је „Последњи танго у Паризу" једина ствар због које се каје у животу и описала је редитеља као „гангстера и сводника".

Оваквом ставу највише је допринела озлоглашена сцена с маслацем у којој Пол напаствује љубавницу. Она није постојала у сценарију. Младу глумицу на сам дан снимања упутили су о чему се ради. Из Марије Шнајдер избио је бес, бацала је ствари около, покушавала на све начине да се извуче из непријатности.

На крају је пристала, не знајући да је могла да позове агента или адвоката. Брандо ју је умирио речима: „Марија, то је само филм". И поред тога, осећај понижења био је неодглумљен. Током снимања глумица је искрено плакала. Срећом, није било понављања, али ју је додатно увредило што јој се после свега Марлон Брандо и Бертолучи бар нису извинили.

Без помиловања

Ова сцена посебно је била увредљива и за део публике. Због ње, али и многих других, приватна тужба поднесена је суду у Болоњи 1972. године. На оптуженичкој клупи нашли су се Бертолучи, продуцент Алберто Грималди и главни глумци. Сматрало се да су они најодговорнији за неморални и скаредни садржај филма, за намере да се удовољи најнижим људским пориввима, као и за простачки језик.

Судија је одбацио тужбу и, судећи по његовом образложењу, имао је много шира схватања него што су тужиоци очекивали. Није у садржају препознао било

шта што би увредило гледаоце. По њему, филм је истраживао до тада непознате дубине личности и будио сећања на Париз тридесетих година, кад су пажњу привлачила дела Маркиза де Сада, Жоржа Батаја и Луја-Фердинанда Селина.

Пресуда је била изненађујућа, али тужилац није имао намеру да одустане. Када је поднета жалба, одлучено је да се у Италији забрани приказивање. Копије су заплењене и уништене. Само захваљујући наредби тадашњег министра правде, две копије су сачуване и налазе се у Националном филмском архиву. Оптуженима је одређена условна казна од два месеца, а морала је и да се плати новчана надокнада од 30.000 лира.

Бертолучи је изгубио сва грађанска права на пет година, укључујући и право на гласање. Није помогло ни то што је од председника затражио помиловање. Посебно је био занимљив податак да је филм у првих недељу дана приказивања зарадио више од сто хиљада долара, па су власти одахнуле када је коначно било заустављено ширење „порнографског материјала".

Након завршетка филма главни глумац годинама није желео да разговара с редитељем

Брандо није разумео већину Бертолучијевих упутстава пре снимања

Шерифова се не пориче

Грађани се нису суздржавали од изражавања незадовољстава на различите начине. Један од њих био је исписивање увредљивих графита. У Фиренци су осванули натписи „Свиње!", који су описивали главне кривце у стварању филма.

За то време у Паризу се приказивала целовита верзија, где је филм углавном добио похвалне критике. Ипак, како су пројекције биле само у седам биоскопа, у почетку се по неколико сати чекало у редовима на благајни. Стотине Шпанаца који нису добили прилику да га гледају у својој земљи свакодневно су долазиле у Француску док је филм био на репертоару. Скупљали су се у шпанском граду Перпињан, одакле су у групама прелазили границу.

У Великој Британији цензори су се држали по страни док и тамо није поднесена приватна тужба, после које су из филма избачене такозване најслободније сцене. Такође, није приказиван на телевизији све до раних деведесетих година прошлог века.

Медијска пометња није била ништа блажа ни у САД. Занимање је било толико да су цене карата на Њујоршком филмском фестивалу, где је премијерно приказан, достизале 150 долара. У неколико градова било је покушаја да се филм забрани. Шериф из Синсинатија био је згрожен оним што је видео, па је директор биоскопа после седам недеља сам прекинуо пројекције, плашећи се тужби.

У граду Монтклер у Њу Џерзију власти нису успеле да онемогуће приказивање, због чега се неколико стотина разјарених становника окупило испред биоскопа како би псовкама и претњама растерали публику. Касније је било и дојава о постављању бомбе у салу, па је направљена пауза и филм је привремено скинут с репертоара. Канађани су га већином прихватили, с изузетком Нове Шкотске, где су се до Врховног суда борили за то да буде стављен на „црну листу".

И поред тога што су доживели велику осуду јавности и што су дуже време били на мети новинара, Марлон Брандо и Марија Шнајдер остали су у добрим односима и повремено разговарали о последицама рада на филму који је на обоје оставио дубок траг. Бертолучи је имао муке с властима до 1976. године, до кад је случај још неколико пута отворен. Тужилаштво је остало при томе да „Последњи танго у Паризу" не може да буде заштићен као уметничко дело и да због већ наведених оптужби забрана мора да остане на снази. Она је важила све до 1987. године. Филм је боље прошао него у Чилеу, где није смео да се приказује више од три деценије.

За разлику од обичних гледалаца, за које је Бертолучијева уметничка слобода била увредљива, у уметничким круговима његово остварење углавном је високо вредновано. Амерички редитељ Роберт Алтман имао је само речи хвале:

„Када сам излазио из биоскопа, запитао сам се како да се усудим да снимим још неки филм? Мој уметнички и приватни живот више никад неће бити исти."

Његов колега Мартин Скорсезе упоредио је Брандову изведбу с „најчистијом поезијом која може да се замисли". За улогу Пола глумац је номинован за Оскара, као и Бертолучи. Овога пута нису добили позлаћену статуету. Глумац је пре тога награђен за главну улогу у филму „На доковима Њујорка" (1954), а 1973. године добио је Оскара у истој категорији за „Кума". Две статуе завршиле су и у Бертолучијевим рукама – „Последњи кинески цар" (1987) овенчан је наградама за најбољи сценарио и режију ■

Сања Лазић

За језуитске мисионаре покрштени Индијанци су били – једнаки

ЖИВОТ НИЈЕ БАЈКА

Антонио Руис де Монтоја, човек испред свог времена

ЉУБАВ УМЕ

Направљено је 700 сплавова и 300 кануа, а 12.000 људи отиснуло се у неизвесност

У првој половини 17. века Јужна Америка била је већином подељена између Шпаније и Португалије. У шпанској Гваири мирно су живели Индијанци народа Гварани. Како су их мисионари описали, „паметни и питоми" били су добри савезници ако су прихватали хришћанско учење. Омеђена рекама Игуасу, Парана и Тијете, Гваира („неприступачно место" на језику гварани) припала је Шпанији 1554. године. Била је дом за десетине хиљада покрштених Индијанаца и непознат број оних који нису желели да приђу освајачима.

Северно од Гваире лежала је португалска колонија Сао Паоло, жељна проширења. У те намере лепо се уклопила и жеља за бесплатном радном снагом. Португалски досељеници и њихови потомци (*bandeirantes*) радо су од Шпанаца куповали Индијанце за рад на великим имањима. Трговачке књиге показују да су највише куповали жене и децу – главну радну снагу у пољопривреди. У колонији Сао Паоло живели су Тупи, блиски рођаци Гваранија, али су, као савезници, били изузети од ропства.

Миродубиви ратници

Под покровитељством шпанске круне језуитски мисионари послати су међу „благонаклоне" Гваранције 1609. године. Оци Ђузепе Каталдино и Симоне Машета први су отишли у Гваиру и привукли Индијанце хришћанству. Населили су их у плански грађена села Нуестра Сењора де Лорето и Сан Игнасио Мини. Две године касније из Мадрида су стигли закони који забрањују људима друге расе да живе у индијанским селима, као и поробљавање Индијанаца. Међутим, то није спречило шпанске колонисте да продају своје штићенике трговцима с друге стране реке.

Двојици Италијана се 1612. године придружио

СТО ПУШКЕ

млади перуански свештеник Антонио Руис де Монтоја. После кратког искуства у рату с Индијанцима у Чилеу, Монтоја је имао духовно откровење и одлучио је да се придружи монашком реду језуита. Помислио је да уместо пушком може љубављу да приволи Индијанце вери. Најбољи начин био је да научи њихов језик, обичаје и нарав. На њиховом језику, уз понешто латинског, говорио им је о вери, цркви и технолошким достигнућима. Али је и он учио од њих – о њиховој прошлости, веровањима, природи. Постављен је на чело језуитске мисије у Гваири после десет година преданог рада. Под Монтојиним вођством број села је од првобитних седам увећан за око једанаест.

Међутим, Португалци су све више упадали у Гваиру и отимали слободно и покрштено становништво. Процењује се да је током касних двадесетих и раних тридесетих година 17. века поробљено до 60.000 Гваранија. 1629. године једно језуитско село је спаљено и цело становништво је одведено у ропство, као казна за заштиту коју су пружили једном поглавици који је побегао од отмичара. Исусовци су се трудили да заштите своју паству политичким везама. Упутили су их да направе милиције, мада им нису могли пружити ватрено оружје, јер је то у колонијама било строго забрањено.

Упади су били све свирепији. Монтоја је 1631. године отпутовао у Асунсион како би од гувернера Луиса де Сеспедеса измолио помоћ. Он је одбио да помогне, припретивши строгим казнама свакоме ко дâ или прода оружје и муницију Гваранима. Како истичу Паес и Еченике с Универзитета Монтоја из Аргентине, можда је на његову одлуку утицало то што је преко супруге био у сродству с гувернером Рио де Жанеира.

Монтоја је у повратку видео неколико разрушених села. Испоставило се да су остали само Лорето и Сан Игнасио Мини. Немајући избора, исусовци из Гваире морали су да беже. Саградили су око 700 сплавова и бар 300 кануа. Око 12.000 Гваранија, заједно с језуитима, спаковало је потрепштине, одећу и светиње из цркава и пошло низ реку Паранапанема. Сведоци су Монтоји дојавили да су неколико дана касније отимачи упали у село и оскрнавили цркве.

Иза њиховог труда остају само велелепне рушевине (други Сан Игнасио Мини, Аргентина)

Пут у неизвесно

Пловидба је испрва била мирна, али невоља их је стигла кад су пришли ушћу у Парану, код места Сиудад Реал де Гваира. Колонијалне власти су хтеле да их спрече, али су их на крају ипак пропустили. Следећа невоља чекала је иза ћошка. Недалеко одатле налазио се степенасти водопад Гваира, висок око 115 метара (све до изградње велике бране 1982. године), који се показао као немогућа препрека за сплавове. Покушали су да пређу кануима, али брзаци су били неумољиви. Оставили су сплавове и кануе и наставили пешке. Пели су се уз литице, прелазили спрудове и пробијали се кроз густу прашуму. Изнурени и болесни, дошли су до мирнијег тока осам дана касније. Морали су поново да изграде пловила. Кад су стигли до севера данашње аргентинске провинције Мисионес, нашли су помоћ у индијанским селима.

У марту 1632. године напокон су били на безбедном и поново су основали оба села, Лорето и Сан Игнасио. Али тежина њиховог похода била је очигледна

Гварани се и даље труде да очувају своју повест у Бразилу, Парагвају, Боливији и Аргентини

 – само је трећина Гваранија стигла на циљ. Исусовци су основали још индијанских села у Парагвају и на северу Аргентине, али су најљући непријатељи Индијанаца биле заразне болести. Иако су ту били безбеднији од отмице, шпански колонисти су и даље трговали робљем.

Монтоја је отпутовао у Мадрид да код Филипа Четвртог обезбеди боље услове за Индијанце. Захтевао је да се сви робови из шпанских и португалских колонија ослободе, и да им се дозволи наоружавање. Краљ је издао нове указе који су најстроже забрањивали поробљавање и трговину, али они су били јаки колико и раније. Оружје није долазило у обзир све до 1649. године, кад су Гварани постали званични вазали шпанске круне.

Монтоја је напустио чело мисије 1634. године, али је остатак свог живота посветио Гваранима. У списима је оставио најбољи траг овог језика, као и вредне етнографске, географске и биолошке забелешке. Иако се његовој мисији може много тога замерити из угла 21. века, Антонио Руис де Монтоја био је човек испред свог времена. Кад је преминуо у Лими 1652. године, група Гваранија је вратила његове остатке у нову Нуестру Сењору де Лорето, где и данас леже ■

Урош Рајчевић

ЈЕЗУИТИ ИЛИ ИСУСОВЦИ

Друштво Исусово (*Societas Jesu*, језуити, исусовци) јесте монашки ред настао међу групом од седам шпанских студената на Универзитету у Паризу 1534. године. Одобрио га је папа Павле Трећи шест година касније. Оснивач је Игнасио де Лојола, који је доживео верско просветљење док се опорављао од рана задобијених у рату десетак година раније. Изворни Исусовци имали су јак мисионарски покрет, уз нагласак на образовању. Оснивали су школе широм Европе, с програмом који је био под утицајем хуманизма. У мисијама су такође оснивали школе, али и бележили језичке, историјске, географске и етнографске податке о земљама и народима. После сукоба са световним и црквеним властима и укидања реда, обновљени Исусовци опет имају снажну улогу у образовању ■

ДОБРИ ПАСТИР

Антонио Руис де Монтоја (1585–1652) родио се у Лими као ванбрачни син Кристобала Руиса де Монтоје, досељеника из Севиље, и Перуанке Ане де Варгас, неподобне за брак због мешовитог порекла. До осме године изгубио је родитеље и ушао у самостан Друштва Исусовог. После рањавања у сукобима с Индијанцима вратио се студијама у Лими. Прочитавши „Духовне вежбе" Игнасија де Лојоле одлучио се за исусовачки ред. Замонашио се 1606. године и постао свештеник, а затим отишао у Гваиру. Од 1637. године неко време боравио је у Европи, где је издавао књиге и борио се за права Индијанаца. Међу најзначајније књиге убрајају се речници, граматика и вежбанке гварани језика ■

ИГРА РАТА УСРЕД РАТА

Како су Канађани на упечатљив начин сународницима показали да Други светски рат јесте далеко од њих, али да може да закуца и на њихова врата

Било је то само још једно ледено јутро у Винипегу, највећем и главном граду канадске савезне покрајине Манитобе. Ледени ветар који је шибао мрачним улицама није био неочекиван за 19. фебруар 1942. године, али мало ко би очекивао да ће небом јездити борбени авиони Трећег рајха.

Тог дана око шест сати ујутру Винипегом су се ориле сирене за ваздушну опасност – изнад оближњег Селкирка виђени су непријатељски авиони.

Било је касно. Нацисти су већ били у граду. Пола сата раније кренуле су патроле и упале у радио-станицу, где су ухапсиле спикера и преузеле

програм. Војска је почела да се окупља на западу града. Мало пре седам почело је бомбардовање. Канадске и нацистичке трупе бориле су се у граду и његовој околини. На улицама су били тенкови, ковитлала се црна прашина, мостови су падали. Радио-станице су извештавале с бојишта. У 9:30 све је било готово.

Амбасадор Норвешке у Сједињеним Америчким Државама, који је био у посети граду, градоначелник Винипега, премијер и други званичници Манитобе ухапшени су и одведени до Селкирка и заточени у старој тврђави. Уместо британске заставе, на њој се сад вијорио стег с кукастим крстом.

Уз новог начелника Гестапоа Винипег је морао да се суочи с новом стварношћу. За почетак, да му је ново име Химлерштат, а да му је главна саобраћајница Хитлерштрасе, или да ће као кусур уместо долара добити рајхсмарке. Проглас Ериха фон Нојренбурга облепљен је широм града. Уведен је полицијски час, грађани су били дужни да прехрањују војнике Рајха, да предају сва моторна возила и оружје, и да слушају наредбе нове команде. Књиге су спаљене испред Градске библиотеке, у школама је морала да се учи „нацистичка истина", добротворне и јеврејске организације забрањене су а дневне новине строго цензурисане и страствено посвећене пропаганди. Војници и полицајци хапсили су непослушне, отимали храну радницима и злостављали школарце.

И док су нове власти с усхићењем најављивале брзи пад целе Канаде, окупација се завршила у 17:30 великом парадом кроз главне градске улице и свечаном вечером коју су одржали малопређашњи заточеници. Како? Окупација се није заиста десила, наравно. Канадски новинари пратили су нацисте на сваком кораку, сви мостови су још стајали. Додуше, књиге су заиста спаљене испред библиотеке, оне које су биле оштећене и предвиђене за уништавање.

Заробљавање важних јавних личности

Све је била представа „Дан ако би..." (*If Day* или *Si un jour*), коју је припремила месна организација за продају ратних обвезница, под вођством трговца Џејмса Дрејпера Перина. Канадске јединице чинили су прави војници, али „нацисти" су били добровољци из трговачке коморе. Одржавање ове показне вежбе коштало је око 3.000 долара, а продаја обвезница само тог дана донела је око 3.200.000 долара (преко 50.000.000 у данашњем новцу). Већ до средине марта, ова покрајина је постигла зацртани циљ за прикупљање новца продајом обвезница.

Истог дана су се такве вежбе, у јефтинијој продукцији, одржале у неколико мањих градова покрајине. Окупација је, наравно, најављивана данима раније у Манитоби и суседној америчкој савезној држави Минесоти, мада је и даље било позива неупућених и забринутих грађана. Али једине повреде биле су угануте глежањ једног војника и мала посекотина извесне госпођице Горин, док јој је стан био у мраку током напада „непријатеља" ■

У. Рајчевић

Целодневно позориште на отвореном

КО ЈЕ ОКЛЕВЕТАО

Кад је велико спремање у кући, ваде се пајалице и с таваница, зидова, неприступачних буџака, обавезно се уништава и паучина. Предиво које се данима марљиво ткало нестане у једном потезу. Међутим, особа која спрема стан углавном води рачуна да притом не убије „плетиљу" јер, према народном предању, паук чува дом и није га добро лишити живота.

Такво веровање потиче из грчке митологије. Арахна, чувена лидијска ткаља, јединственим тканинама побудила је дивљење бога Диониса. Њена вештина изазвала је љубомору богиње Атене, која је, преобучена у старицу, дошла да је поучи скромности. Арахна јој се наругала и изазвала је на такмичење. Окршај је окончан тако што је Атена покидала Арахнине беспрекорно урађене тканине и ову охолу жену претворила у паука. Зато Арахна и даље виси о концу и предано обавља свој посао. Био би грех убити једну тако марљиву ткаљу.

Опстаће они и без наше наклоности, као што већ јесу милионима година, али кад бисмо их мало боље схватили и прихватили, можда би нам било лакше.

Страх испод кревета

Паук, наравно, нема значајно место само у предањима. Овај зглавкар истакнути је становник наше планете стотинама милиона година. У девону, геолошком раздобљу од пре четиристо шеснаест милиона година, пауци су већ почели да плету мреже, што значи да су на Земљи живели знатно пре него што су се појавили први гмизавци. Триста милиона година касније, пауцима су мреже већ служиле за хватање мува, пчела и разних буба. У Америчком природњачком музеју 2006.

године откривено је парче ћилибара старо сто десет милиона година у коме је био „заробљен" паук, део његове мреже и мува коју је ухватио.

Од тих давних времена до данас пауци су се много променили. Неки могу да пливају, други лете на посебним свиленим „падобранима", има и оних који ка мољцу хитну лоптицу од свиле и приволе плен да им дође на вечеру. Природа ниједног паука није створила као биљоједа – ови зглавкари искључиво се хране животињама које ухвате, и то само живим.

За пауке би могло да се каже да су изумитељи најразличитијих начина за хватање плена – први су овладали вештином вребања у заседи, нечујним прикрадањем, обмањивањем противника. Тиме ће, рецимо, дивље мачке и други сисари много касније моћи да се похвале (наравно, тек пошто су се прво појавили на Земљи).

На питање колико уопште има врста паукова на свету научници немају уједначен одговор. Али, многи верују да постоји на

Кућни паук у свиленом „замку" ноћна је мора многих. Људи као да заборављају да их овај зглавкар спасава од бубашваба и неких других уљеза

ПАУКА?

стотине хиљада врста ових зглавкара и исто толико различитих начина живота.

С друге стране, нове врсте још чекају да буду откривене, и то свуда око нас. Можда се баш сад, док читате овај текст, нека досад непозната врста паука крије испод вашег кревета, ормана, у купатилу. Зато, угледате ли га случајно, никад се не зна – можда сте се нашли очи у очи с примерком који тек треба да буде откривен и именован.

Робовање предрасудама

Кад набасају на неког паука, људи га можда неће убити, али ће од њега побећи јер буди непријатна осећања, а често и страх. Међу најраспрострањенијим фобијама, арахнофобија је у самом врху. Паука се плаше и одрасли и деца.

Ујед овог северноамеричког паука, мада ретко, може и да усмрти човека

Истраживачи су изводили оглед у којем су деци која још нису проговорила показивали слику паука и слику муве. Док се на муву нису посебно обазирала, фотографија паука код њих је изазивала узнемиреност и плач.

Да ли су на тај страх утицале предрасуде које наслеђујемо зависно од културе у којој одрастамо? Да ли се плашимо ових зглавкара због филмова страве и ужаса у којима они често добијају главне улоге негативаца? Једно је извесно, житељи различитих земаља имају и различит став према овим „бубама". На Филипинима, у Јапану, Сингапуру, људи често пауке држе у кући као љубимце, а некад их „дресирају" и за борбу (с другим пауцима, наравно). На Папуи Новој Гвинеји пауци су једно од уобичајених јела на трпези. А за Хопи Индијанце пауци су светиња, јер се верује да су учествовали у стварању света.

На питање откуд људима толики страх од паука није лако наћи одговор. Ко год се упустио у откривање узрока арахнофобије, није до краја био у праву. Једно од најчешћих образложења јесте да та бојазан вуче корене још од наших далеких предака и да је „уписана" у човекове гене. Наводно су наши преци често страдали од уједа паука. То углавном кажу психолози, не упуштајући се у истинитост тог исказа јер, руку на срце, иако се сигурно догађало (и догађа се) да човек тако настрада, то је и даље реткост.

Неправда!

Свако ће рећи да човек може да страда од паука и вероватно одмах навести пример црне удовице. Мање је људи чуло за црвенолеђног паука, чије је станиште у Аустралији, или

ОСАМ ВЕЛИЧАНСТВЕНИХ

Чак и људи који их се не плаше неће остати сасвим равнодушни у блиском сусрету с овим пауцима

ВРЕБА У ЗАСЕДИ

ПАУК ВУК
(*Pardosa amentata*)
Станиште – Велика Британија
Величина – 1 цм тело, 3 цм распон ногу
Отрован – да
Како хвата плен? Вреба у заседи.
Особине – Енглези који живе по предграђима кажу да је права напаст.

КАД МУ СЕ НЕ НАДАШ

АУСТРАЛИЈСКИ СМЕЂИ ПАУК (*Misgolas rapax*)
Станиште – Аустралија
Величина – 1,5 цм тело, 3,5 цм распон ногу
Отрован – да
Како хвата плен? Вреба у заседи.
Особине – Стрпљиво чека у свилом опточеној јазбини спреман да, кад спази плен, кидише на њега.

ОТРОВАН ОТРОВ

ЦРНА УДОВИЦА
(*Latrodectus mactans*)
Станиште – Северна Америка
Величина – 1,5 цм тело, 3 цм распон ногу
Отрован – да
Како хвата плен? Намами га у мрежу.
Особине – Отров женке изазива мучнину, повраћање, губитак свести, чак и смрт.

БРЗИНОМ МУЊЕ

ПАУК СУНЦЕ
(из реда *Solifugae*)
Станиште – Блиски исток
Величина – 5 цм тело, 12,5 цм распон ногу
Отрован – не
Како хвата плен? Из заседе.
Особине – Изузетно велики паук који пустињом јури брзином до 16 км/ч.

ВЕЛИК И ДЛАКАВ

ПАУК ГОЛИЈАТ
(*Theraphosa blondi*)
Станиште – Јужна Америка
Величина – 12 цм тело, 28 цм распон ногу
Отрован: да
Како хвата плен? Укопа се и чека у заседи.
Особине – Велик као тањир, кад се нађе у опасности, избацује длаке које могу да надраже људску кожу.

ШТРЦА ОТРОВ

ПАУК ПЉУВАЧ
(из породице *Scytodidae*)
Станиште – Европа
Величина – 2 мм тело, 5 мм распон ногу
Отрован – да
Како хвата плен? Пљувачком.
Особине – Испљуне лепљиви отров којим жртву залепи за тло.

ОТРОВНИ БЕС

СИДНЕЈСКИ ДУПЉАР
(*Atrax robustus*)
Станиште – Аустралија
Величина – 4 цм тело, 7 цм распон ногу
Отрован – да
Како хвата плен? Укопа се и чека у заседи.
Особине – Изузетно нападан и опасан за човека.

ИЗДРЖЉИВА МРЕЖА

ЗЛАТНИ ТКАЧ (из породице *Nephilidae*)
Станиште – југоисточна Азија и Аустралија
Величина – 3,5 цм (тело), 20 цм (распон ногу)
Отрован – да
Како хвата плен? Прави мрежу пречника и до једног метра.
Особине – Тка тако издржљиву златасту мрежу да у њу могу да се ухвате и омање птице.

за паука голијата. То су три врсте паука убица. Ко год би то потврдио, био би у праву, али само донекле. Ови зглавкари могу да посеју смрт и међу људима, али њихов циљ није да нападну човека, ако их он не дира, зато се не бележи знатан број смртних случајева због уједа паука.

Толико се често догађа да човек, чим угледа убод на кожи, сместа „оптужи" паука. Таквих примера има, рецимо, безброј у Америци, у оним подручјима у којима живи смеђи паук пустињак. Кад се то догоди, „жртва" избезумљено јури код лекара и одмах му саопштава да ју је ујео паук. Занимљиво је да је и већина лекара склона да потврди ту „дијагнозу". Чак и лекари на Аљасци, стотинама километара удаљени од најближег станишта овог паука, понекад пацијентима кажу да су им се промене на кожи јавиле због блиског сусрета са смеђим пауком пустињаком. Још један доказ да се пауцима очигледно чини велика неправда.

Аустралијски црвенолеђни паук у људима изазива страх, а да ли је оправдан или не, у томе се чак ни стручњаци сасвим не слажу

„Баш сам леп", само што не каже овај скакутави паук, поносни становник Велике Британије

Паук је истински пријатељ људи и у дому има знатно бољу улогу и од пса и мачке, омиљених човекових љубимаца. Нико не треба ни да га моли, а ни да га плати, паук ће већ сам кренути у поход по стану и уништавати бубе, чак и оне опасне по здравље. Неке врсте паука, рецимо, хране се маларичним комарцима.

За добробит планете

Пауци утичу и на здравље наше планете. Они се хране бубама биљоједима и тако их спречавају да „обрсте" зелене површине.

Чак и кад би хтели, људи би тешко изашли на крај с овим зглавкарима. Крајем геолошког раздобља познатог као креда, кад су нестале читаве породице кичмењака, биљака и инсеката, природа је подесила да пауци успешно преживе и то тешко време. Чак су после тога постали још разноврснији. И, да куцнемо у дрво, и даље су живи и здрави.

Верује се да ниједна врста паука није нестала с лица Земље. Сви ови зглавкари који су постојали пре сто, двеста, чак и триста милиона година, и даље се шетају по нашој планети. Научници су уверени да ће пауци једног (ружног) дана надживети и људе.

Зато је можда боље страх од њих заменити поштовањем и гледати их другачијим очима. Ако ништа друго, у сваком том малом зглавкару видети Арахну која марљиво тка и човеку улепшава дом ■

В. С.

За читање и уживање

Јелица Грегановић

КЛОПКА ЈЕД

Када у кућу стигне потомче, почиње период једва чекања. Не би ваљало то на почетку написати, али с обзиром на тежину сакривања и лакоћу откривања, то доба траје до поздрављања са овоземаљским светом. Просто, тако је то с децом.

Прво једва чекате да вас нађу у простору, јер тих првих дана се осећате као фрижидер покривен невидљивим плаштом. Кад успеју да вас фиксирају, једва чекате да постанете препознатљива особа, биће нешто живље од већ поменуте беле технике, за коју их веже инстинкт за прехраном. Наравно да затим једва чекате смисаони осмех. Након тога једва чекате да подигну главу. После чега следи једва чекање да престану стомачни грчеви и да можда ипак мало ноћу спавате. Једва се чека да седну, па да престану да се превrћу кад им то успе, да устану, да устану и не падну, да промиле, да проходају, да престану да се сударају са околним светом, да обављају природне потребе ван удараца на ваш буџет, званог – пелене, да почну да једу храну чвршћу од течности, затим гушћу од каше, да то раде предвиђеним оруђем, а наредни степен је да њиме не угрожавају очињи вид. Једва чекате. Баш као што једва чекате да их мало позајмите институцијама за групно чување људске младунчади, да крену у школу, да заврше први разред, и све разреде за њим, иако већ у другом сањате да већ једном заврше ту школу и већ једном упишу гимназију, коју честито ни не започну, а ви маштате о матури. Кад она дође на ред, пожалите што сте се родили и једва чекате да се већ једном заврши прича о хаљинама, кошуљама, коси, ноктима, штиклама или без, са или без кравате, зашто мора у оделу, шминкању и осталим средствима измишљеним за додатно мучење родитеља као таквих. Кад упишу факултет, оно кад су већ скоро своји људи, једва чекате да то заиста постану, да и они мало осете чари стварног живота, који се не протеже и лећно ваља по облацима. Наравно да једва чекате да, кад постану академски грађани, то што пре претворе у нешто од чега могу да самостално да живе, као сав одрасли свет, одговорно. Е, у том одговорном, у заседи, чучи једва чекање, јер оно је стара чекалица која ће пре или касније наплатити све што сте му на врат товарили, искочиће из бусије и...

И онда мени, која сам скоро све по списку једва дочекала, искочи снимак на Виберу. Или Вајберу. Зовите га и лонцем, тек мени се најмлађе од потомачке тројке тим путем јавља. Кад не бих знала да живи на сунчаној страни Алпа, веровала бих да се ради о снимку џунгле коју мој младунац претражује, учествујући у експедицији која тражи ћошкастог бога са змијом око врата и папагајским перјем у каменој коси. Укратко, екран је вршио фотосинтезу од силног зелењења, а на средини се оцртавао танак мост. Мост изнад зелене провалије, изнад ничега. На мосту је стајао обрис људског бића. Таман сам хтела да се препаднем, кад је оно скочило у амбис и уместо да нестане ван телефонских граница, вратило се назад скоро до моста. Онда је опет пропало, понашајући се као подивљала јо-јо играчка. Да ли сам вам поменула да за то време нисам дисала? Звучи немогуће, али тврдим да постоје ситуације када људска бића могу да не дишу дуже од природних ограничења. Дакле, ја сам отворених уста недисала, а онај људски јо-јо је одскакао по зеленој недођији и све више је личио на сардину која би сваког тренутка могла да се одвоји од сопствене кичме. Не знам како зева пеш-риба из

народне изреке, али баш тако сам ја, сраствљена, зевала у екран, а онда се снимак прекинуо поруком из које сам сазнала да је сулуда јо-јо-сардина моје најмлађе дете, Мали Син, који се на овај начин спрема да кумује другу и учествује у момачкој прослави. Заиста? Тако? Добро бре, јел' циљ да кум не стигне до кумства? Јесам ли ја зато главу у торбу стављала да родим јо-јоа, зато ли сам годинама неспавала, живце моје трзала само кад се саплете? Родила сам га да се на ластишу баца у бездане?! То ли сам једва чекала и дочекала?

Нисам се честито ни накукала, кад се коначно и већ једном, после неколико дана дугих као деценије, јавила Принцеза. Истим средством комуникације. Једино што на слици, која је пратила њено јављање, није било ни зеленог труна. Ни тачкице. Ни травке. Јер се једна у мајке јавила из – Сахаре. Оне праве Сахаре, не из ноћног клуба, кафића или туристичке агенције, из правцате Сахаре пустиње. Тамо ју је одвело предузеће у ком ради, и које прати трендове *тим билдинга*, што ће рећи матерњим, бирократским дијалектом

Јелица Грегановић рођена је 1964. године у Крагујевцу. Од 1984. године бави се новинарством. Један је од оснивача „Радија Б92", оснивач и први уредник његове информативне редакције. До сада је писала или пише за „Б92", „Студио Бе", „Време", „НИН", „Политикин Забавник", „Базар", „Шумадија Прес", „Економист", „Банкар", „Ел"... Најчитанија је српска блогерка која приче објављује на ВИП Блогу „Б92", као и на блогу издавачке куће „Лагуна". Објавила је девет збирки хумористичких прича: *Причи никад краја*, *Само да ти кажем*, *Од речи до речи*, *Испод седмог неба*, *Љубав и друге ситнице*, *Осмех за сваки дан*, *Зовем се Мама*, *Зовем се Мама 2*, као и књиге за децу *Мравац Мрав* и *Успаванка за миша* ■

ВА ЧЕКАЊА

да запосленима следује унапређивање међусобних односа. Зашто то не могу да одраде у некој цивилизацији, него на крају света, то само они знају. При чему је, у пустињи, као што јој име каже, пусто и по питању телефонских сигнала, тако да смо штуре вести о Принцези сазнавали из шеснаесте руке, путем сателита. У међувремену сам ја једва чекала да се јави, слутећи јој оно што само мајци на памет може да падне, да ју је нагазила камила, да је она нагазила шкорпију, да је дунула пешчана олуја, да су оазе фатаморгане у којима живе прави крокодили. Укратко, моја машта је радила прековремено, а брига је плакала у ћошку. Од бриге. Онда се, као што написах горе, коначно јавила и све стисла у три слике и две реченице. На двема сликама су били џипови усред пешчаних дина, а на трећој њен длан и на њему гуштерчић, сорте геконске. Реченица је гласила:

– Мама, мама, пишкила сам у песак као маца!

Не бих могла да вам дочарам колико сам једва чекала да ми једина ћерка постигне ту врсту фелинолошког успеха. Па, зато сам ја главу у торбу стављала, ноћима неспавала, живце моје трзала само кад се саплете... то сам већ написала, мада како стоје ствари – џабе. Могу да пишем, да понављам, да кукулевчим и не слутим шта ће све још на памет да им падне. И да пожалим за временима када су ми се мотали око ногу, будили ме ноћу, кмечали дању, жалећи што ми је тада пало на памет да једва чекам. Али, можда бих могла још нешто једва да чекам, оно што сам се клела да никада нећу изговорити, а камоли написати, оно што мајке од настанка људске врсте својој деци понављају – Једва чекам да добијеш своју децу, е онда ћу да те питам.
– Једва чекам ■

Из књиге „Живот за понети", Лагуна, 2020.

АНАТОМИЈА

Ако сте помислили да су беспилотне летелице једноставни уређаји које и дете може да склопи, растављени „Парот АР” можда би могао да вас разувери

Оплата трупа
Ако сте по искуству и вичности блиски Чаку Јегеру, све што ћете обично видети од свог дрона јесте маска која прекрива унутрашње механизме, односно његов труп. Јарке боје су ту за оне мање вичне, како би их лакше нашли у крошњама, жбуњу и блатњавим јаругама.

Пропелери
Пропелери (елисе или ротори) увек су мало увијени. Такав облик омогућава им да стварају силу потиска док ваздух пролази преко и испод њих. Она ће летелицу подизати увис.

Батерија
Део који највише ограничава могућности дрона – што је мања и лакша, складиштиће и мање струје за лет, а што је већа и тежа, брже ће се трошити због веће укупне тежине летелице, коју треба дићи у ваздух. Пуна батерија обично омогућава око 20 минута лета.

Стајни трап
Уз много среће и умешности (или аутопилота), пилот ће приземљити летелицу тако да она налегне баш на стајни трап, а не на бок, ротор или врх трупа (што ће неизоставно изазвати материјалну штету и душевни бол). У случају овог модела, стајни трап је изведен у виду избочина на краковима носача ротора, али неки дронови имају и сложеније стајне трапове (некад и за посебне намене) причвршћене за труп.

ДРОНА

Parott AR Drone
Цена – 285 долара
parrot.com

Тело трупа
Средиште летелице, део на који су причвршћени оплата, носачи ротора, остали управљачки механизми и батерија. То је и средиште равнотеже летелице, а обично се прави од пластике или алуминијума, али се користе и плексиглас и угљенична влакна (скупље варијанте), некада чак и дрво (најјефтиније).

Носач пропелера
Један је од најважнијих делова, пошто обезбеђује добру механику лета. Мора да буде лаган како не би повећавао тежину летелице и оптерећивао батерију, снажан и издржљив како би издржао силе којима ротор делује на њега, као и довољно танак да не ремети ваздушне струје и ствара вртложно кретање око пропелера.

Контролер лета
Електронска душа летелице. На њему су чипови који омогућавају везу система на летелици са уређајем помоћу којег пилот управља њом. На основу пилотових наредби контролер смањује или повећава број обртаја на појединим пропелерима. Уз то, помоћу сензора проверава притиске ваздуха које трпе одређене елисе и открива препреке током лета, помоћу података са жироскопа њен положај у ваздуху, а помоћу џи-пи-ес система и њен положај према тлу. На основу свих тих података алгоритам у контролеру може сам да исправља положај дрона у ваздуху и грешке неискусног пилота, као и да врати летелицу до места одређеног за слетање.

ЏИ-ПИ-ЕС
Хвала инжењерима на овом чудесном чипу који после несреће изазване пилотовом грешком кад летелица заврши на непознатом месту, може да открије власнику тачно место удеса на којем ће моћи да покупи изломљене делове. Поједине летелице помоћу овог чипа могу и аутоматски да обављају задате путање лета, или да камером снимају „геотаговане" материјале – видео-снимке и фотографије са запамћеним координатама на којима су направљени.

С. Н.

САВЕТИ ЗА МЛАДЕ ПИЛОТЕ

01 Никада немојте да усмерите дрон тако да се нађе у близини људских тела или глава. Довољан је благи поветарац и родитељи ће морати да плаћају одштете, а летелица ће услед правичног гнева жртве најчешће завршити у крхотинама...

02 Пре него што искључите даљински управљач или извадите батерију из летелице, обавезно искључите моторе и контролер помоћу дугмета на њеном трупу. Кратак спој може занавек да приземљи вашу играчку, пошто покровитељи неће желети да плаћају „ваше глупости".

03 Кад завршите с коришћењем летелице, обавезно скините пропелере. Тако неће доћи до случајног узлетања или до плакања и кукања кад летелицу поново извадите из кутије или ранца.

04 Не узлећите када временски услови то не допуштају. Ветар је знатно снажнији на висини од 10 и више метара, те можете да изгубите контролу (и у закључку – добијете батине од финансијера ваших летачких јуначења).

05 Увек пратите упутства приликом пуњења батерије. Оне су обично литијум-полимерске, те им је потребно више пажње да не бисте пре времена кукумавчили за нове, клечећи пред покровитељима ■

Берба памука у Џорџији, друга половина 19. века

Причају два дрвета

Да ли дрвеће може да се споразумева између себе?
ЛУКА
Шабац

Истраживањима је утврђено да је дрвеће у стању да се међусобно споразумева и то тако што једно друго упозори на појаву „нападника”. Кад су научници приметили да су шумицу младог дрвећа напали инсекти или глодари, запазили су да је то дрвеће почело да испушта једну хемијску супстанцу, на шта је друго дрвеће у њиховој близини почело да производи већу количину танина, сложених једињења која код инсеката изазивају лоше варење. Производња танина била је у сразмери с трајањем и јачином напада инсеката ■

Комшија, пази, стиже буба!

Пут путују робови

Чија је замисао била да се својевремено хиљаде житеља Африке бродовима превозе до Јужне и Северне Америке и претварају у робље?
АНА
Младеновац

Европљани су на плантажама у Средоземном појасу дуго узгајали шећерну трску, а касније и на Канарским и Азорским острвима. Кад су доспели у Нови свет, крајем 15. века, подразумевало се да ће наставити с истим послом. Међутим, досељеници из Европе убрзо су схватили да број староседелаца не задовољава потребе за рад на плантажама. Успоставивши поморске везе с обалским делом Западне Африке, португалски колонизатори открили су разрађено тржиште робова.
Средином 16. века шећерна трска је почела да се узгаја у Бразилу и било је неопходно обезбедити раднике за тешке послове. Било је јасно да ће власници земље најјефтиније проћи ако бродовима „увезу” припаднике најсиромашнијих слојева с афричког тла. Ово су убрзо прихватили и Шпанци у карипским колонијама, као и Британци на Барбадосу и на Јамајци. А у северном делу Америке, где је дуван постао једна од најтраженијих биљки, мукотрпан рад робова у великој мери је помогао економски развој земље ■

Јенкији, идите кући!

Како је настала реч „Јенки”, којом данас многи називају становнике Сједињених Америчких Држава?
СИМА
Краљево

У вези с тим питањем најчешће се помињу три одговора. Према првом, забележеном 1789. године, ова реч узета је из језика Чироки Индијанаца, који су изразом *eeanke* називали роба или кукавицу. У облику „Јенки” ту реч први пут су употребили становници Нове

Плаво без осмеха

Негде сам прочитао да највећу склоност према плавој боји људи показују кад су тужни и нерасположени. Зашто је то тако?
ИВАН
Пожаревац

За ту појаву постоји више објашњења, али је можда најзанимљивији одговор добијен посматрањем понашања мајмуна који су, осим људи, једини способни да разликују боје.
Кад су пред групу шимпанзи на западу Африке поређане обојене дрвене коцке, уочено је да су – ако је тог дана време било лоше, или су биле гладне или одвојене од групе бића, или тачка бола). Упућени тврде да та боја није случајно одабрана, јер се у грлу налази штитна жлезда, чији престанак рада изазива потиштеност и затвореност. Занимљиво запажање изнето је и у једном часопису за психологију још крајем претпрошлог века. У њему је записано да фарбари, који раде с индиго бојом, обавезно постану меланхолични.

– предност давале плавим и сивим коцкама. Уколико би се неки од ових мајмуна разболео или угинуо, сви остали чланови те заједнице узимали би искључиво плаво обојене коцке.
Познато је такође да је плава боја великих водених површина још код примитивног човека изазивала страх. То је и боја грла у систему чакри неких источњачких философија (чакра је део тела који је духовно и физичко средиште

А када је већ о меланхолији реч, кажимо да такво расположење преовладава и у блузу – то су песме америчких Црнаца које се певају соло уз пратњу инструмента. И сам назив ове музике указује на плаву боју (енгл. *blue* – плаво). Али, *blue* значи и утучен, потиштен. Назив „блуз” потиче из 1909. године, кад је познати амерички композитор Вилијам Кристофер Хенди (1873–1958), „отац блуза”, објавио свој „Мемфис блуз” ■

Енглеске (североисточни део САД) и њоме назвали своје сународнике из Вирџиније када су они одбили да им помогну у борби против Индијанаца. Много је убедљивије објашњење које каже да је овај назив настао од индијанске речи *yengees*, којом су Индијанци током 17. и 18. векаословљавали досељенике.
Треће, и најмање вероватно, објашњење полази од израза *Jan Kass*, који на холандском значи „млади сир”. То су, наводно, као псовку, изговарали Холанђани када су 1664. године Енглези отели њихову последњу колонију на америчком тлу ■

Борац мањи од пушке

Књиге се не бацају

Шта је гениза?
ПАВЛЕ
Суботица

Реч „гениза” означава привремено складиште у склопу синагоге или гробља где се одлажу похабане књиге и хартије с верском тематиком, пре него што се закопају на гробљу. Овде се чувају сви списи који садрже име Бога и због тога их је забрањено бацати.
Складишта су најчешће на тавану или у подруму синагоге, понекад у шупљинама зидова или укопане у земљу. Међу сачуваним књигама и хартијама нису само оне с верским записима, већ и световним, с уводним молитвама или без њих ■

Осим Београда, једна гениза налази се и у Нишу

Коала ко ала

Спавам дању, једем ноћу...

Зашто коале спавају скоро 20 сати дневно?
ТАМАРА
Баново брдо

Ове животиње, које насељавају источну и јужну обалу Аустралије, скоро цео век живе на дрвећу еукалиптуса. У току дана (најчешће ноћу) проводе и до пет сати једући лишће с дрвећа. У просеку им је потребно око пола килограма хране да би задовољиле апетит. Пошто је лишће пуно целулозе, варење им је дуготрајно и отежано. Потроше већи део енергије да би уз помоћ посебних микроба у цревима искористиле сваки хранљиви молекул. Њихова „спавачка” природа у тесној је вези с начином исхране, јер спавањем надокнађују снагу потрошену на варење ■

Балалајка па Лајка

Волео бих да знам нешто о балалајки.
ЗОРАН
Суботица

Романсе и баладе, циганске мелодије из степа и руска народна музика заиста не могу да се замисле без топлог звука **балалајке**. То је руски народни инструмент са жицама, по звуку веома сродан тамбури.

Труп се прави од јеловог дрвета и има једноставан троугласти облик. Доња даска (дно) састављена је од више делова, а горња је благо испупчена и има један округли отвор или више њих. Жице су од животињских штављених црева или, ређе, од металних жица и у њих се удара пером. Балалајка се први пут појавила око 1700. године и постепено заменила домру, ранији народни инструмент с две жице. Усавршена је нешто касније и прилагођена за свирање у оркестру ■

Тихо ноћи, моје жице брује

РЕШЕЊА

1. ПАКОВАЊЕ
Нека је k број кеса, тада је: $7(k-1)+3=6k+2$, односно $k=6$. Значи, има 6 кеса и $6k+2=38$ предмета ■

2. ОРАЊЕ
За 9 дана ■

3. ТРИ ГРУПЕ ВОЈНИКА
Из треће групе пребаци 14 војника у другу групу, затим пребаци из друге групе 12 војника у прву групу и, на крају, из прве групе пребаци 8 војника у трећу групу ■

4. СЕМИНАР
Нека је n број учесника на семинару. Тада је број руковања $n(n-1)/2=66$, те је $n=12$ учесника ■

5. КУТИЈА
Треба извући $3+3+3+1=10$ куглица ■

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

79

ПОЛИТИКИН забавник / главни и одговорни уредник Зефирино Граси. - Ћир. изд. - Год. 1, бр. 1 (28. фебруар 1939)-год. 3, бр. 220 (4. април 1941);год. 14, бр. 1 (5. јануар 1952)- . - Београд : Политика Магазини, 1939-1941;1952- (Београд : Политика АД). - 30 cm

Недељно
ISSN 0032-339X = Политикин забавник (Ћирилично изд.)
COBISS.SR-ID 16193794

РЕШЕЊА

КОЊИЋЕВ СКОК
Не лаје куца села ради, него себе ради ■

БЕЛА УКРШТЕНИЦА
Беџ, „Косовка девојка", Урош Предић, елемент, Кант, клакер, епител, а, савет, троска, иже, Га, Касано, Катра, ЕТ, инсерт, кратко, нови, јак, каур, кварт, Ник, емисари, пратиоци, а ■

ИСПУЊАЉКА
Богдан Диклић (субота, Багдад, Брандо, година, поклон, орићак) ■

АНАГРАМ
Норвешка ■

СКАНДИНАВКА
Мисисипи, Дунав, Дњепар, Замбези, Аса, апел, О'Нил, свикавати, Дали, Пол, пар, р, диода, Абердин, Томи, А, Нигер, Нил, Дон ■

ИСКРА и РАСТКО МИНИЋ из Београда читају оба „Забавника" подједнако (и тата Никола са њима). Таман од броја до броја све прочитамо.
Поздрав,
МИНИЋИ

ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК
број 3607

YU ISSN 0032-339X
Први број „Политикиног Забавника" изашао је 28. фебруара 1939. године

Издаје и штампа ПОЛИТИКА АД
Цетињска 1, 11001 Београд

За издавача
Зоран Мошорински
генерални директор

Главни и одговорни уредник
Зефирино Граси

Заменик главног и одговорног уредника
Петар Милатовић

Ликовно-графички уредник
Зоран Н. Ђорђевић

Редакција Немања Баћковић, Мила Божовић, Бранислав Вукомановић, Сања Лазић, Зорица Милошевић, Невена Мрђеновић, Срђан Николић, Предраг Петровић, Јелена Попадић, Урош Рајчевић, Весна Ракић (документација и web), Кристина Стаменковић

Секретаријат Нина Раденковић
Редакција *Цетињска 1/II*
11001 Београд

Секретаријат 330-1452
Техничка редакција 330-1454
Претплата 330-1638; 330-1640; 330-1633
Огласни сектор 330-1567
Телефакс 011/337-3319

Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају.
Редакција не одговара за садржај огласа.

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:
1 месец (4 броја) 540,00 дин.
3 месеца (12 бројева) 1.620,00 дин.
6 месеци (26 бројева) 3.510,00 дин.
12 месеци (52 броја) 7.020,00 дин.
Текући рачун код Комерцијалне банке АД Београд: 205-16454-02
Претплату слати уз обавезну назнаку: *ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК".*

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:
Полугодишња/возом: 155 EUR или противвредност осталих валута. *Полугодишња/авионом*: I група – Европа: 165 EUR. II група – Азија – Африка: 172 EUR. III група – Америка – Аустралија: 178 EUR или противвредност осталих валута.

ДЕВИЗНЕ УПЛАТЕ У EUR
(или противвредност осталих валута)
за иностранство вршити преко:

I CORRESPONDENT BANK
SWIFT - BIC: DEUTDEFF
Name: DEUTSCHE BANK AG
City, Country: FRANKFURT AM MAIN GERMANY

II BENEFICIARY'S BANK
SWIFT - BIC: KOBBRSBG
Name: KOMERCIJALNA BANKA AD BEOGRAD
Street: SVETOG SAVE 14
City, Country: BEOGRAD
REPUBLIC OF SERBIA

III BENEFICIARY
IBAN/ Account Number: RS35205007010034051636
Name: POLITIKA AD - ZA NOVINSKO-IZDAVAČKU I GRAFIČKU DELATNOST
Street: CETINJSKA 1
City, Country: 11000 BEOGRAD
REPUBLIC OF SERBIA

Код уплате обавезно навести:
Претплата на лист ЗАБАВНИК
Копију уплате и адресу послати на:
ПОЛИТИКА АД, Претплата, Цетињска 1, Београд, Србија, на имејл: pretplata@politika-ad.com или на факс +381 11 3373-260, +381 11 3373-1853.
Интернет адреса: www.politikin-zabavnik.rs
Е. пошта: politikin.zabavnik@politika-ad.com
https://www.facebook.com/Politikin-Zabavnik-15481474654/

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Пуно поздрава из Њујорка од **ЛАСЛА ПАТАКИЈА** и **ЈАСМИНЕ ПАТАКИ**

Шаљемо вам слику с путовања у Дубаи поред Бурџ Ал Араба и поздрављамо ваша два верна читаоца, **Марка** и **Стеву**. Леп поздрав, **МИЛИЦА** и **НИКОЛА**

Стигао си са нама на Менаџерски семинар „Орифлејма" за Централну Европу на острву Кос. Са тобом су били: **МИРЈАНА**, **ГАБРИЕЛА**, **НЕВЕНА**, **ВЕСНА**, **ВЕРА**, **СТЕФАН**, **САЊА** и **НЕША**.

Били смо у посети тврђави Клис, између Козјака и Мосора. Подигнута је на изванредном стратешком месту, погодном за војни и трговачки надзор. Одатле се пружа прелеп поглед на град Сплит.
Срдачан поздрав,
ДИЈАНА УГРИНИЋ, Ткон
Иза камере су син **Дарко** и супруг **Антонијо**

„Забавник" и ми, у предивном Риминију... Поздрав и много успеха у даљем раду.
ЈОВАН (више воли да слика) и **СЛАВИЦА** (више воли да се слика) **Арбутина**

БИЛО КУДА, СА ЗАБАВНИКОМ СВУДА!
Невероватна је привржeност наших читалаца свом листу! За ову рубрику дневно нам стиже на десетине прилога и немогуће их је све одједном објавити, али ће сви, засигурно, бити објављени. Само стрпљења и „Забавник" под мишку. Приврженост је двосмерна улица.
Слике слати на адресу politikin.zabavnik@politika-ad.com ■

Рекли су ...

о богатству

ВИ НЕ МОРАТЕ НИШТА ДА ЗНАТЕ – ВИ СТЕ БОГАТИ. А ЈА САМ СИРОМАШАН. МЕНИ МОРА НЕШТО ДА ПАДНЕ НА ПАМЕТ.
Јохан Нестрој
аустријски комедиограф и глумац
(1801–1862)

БИТИ ЗАДОВОЉАН ОНИМ ШТО СЕ ИМА НАЈВЕЋЕ ЈЕ И НАЈСИГУРНИЈЕ БОГАТСТВО.
Марко Тулије Цицерон
староримски филозоф и политичар
(106–43. п. н. е.)

БОГАТОГ ИДИОТА СВИ НАЗИВАЈУ БОГАТАШЕМ, А СИРОМАШНОГ ИДИОТА УВЕК ИДИОТОМ.
Тин Ујевић
хрватски писац
(1891–1955)

НЕМА И НЕ МОЖЕ БИТИ ПРАВЕДНОГ БОГАТСТВА.
Антон Павлович Чехов
руски писац
(1860–1904)

НИЈЕ БОГАТ ОНАЈ КО ИМА МНОГО ВЕЋ ОНАЈ КО ДАЈЕ МНОГО.
Ерих Фром
немачки социолог и филозоф
(1900–1980)

НАЈБОГАТИЈИ ЈЕ ОНАЈ ЧОВЕК КОМ ЈЕ ДОСТА ОНО ШТО ИМА, КОЈИ С ПРАВДОМ ДОБИВА, А ТУЂЕГА НЕ ЖЕЛИ.
Доситеј Обрадовић
наш писац и просветитељ
(1742–1811)

БЛАГОСТАЊЕ СТВАРА МНОГО ПРИЈАТЕЉА.
Маркиз де Вовнарг
француски писац
(1715–1747)

ИМА ЉУДИ КОЈИ ОД СВОГ БОГАТСТВА НЕМАЈУ НИШТА ОСИМ СТРАХА ДА ГА НЕ ИЗГУБЕ.
Антоан де Риварол
француски писац
(1753–1801)

КОРПОРАЦИЈА НЕ МОЖЕ ДА ПОЦРВЕНИ.
Вилијам Волш
енглески песник и критичар
(1860–1904)

КАД БОГАТАШ ПОСТАНЕ СИРОМАХ, ОН ПОСТАНЕ УЧИТЕЉ.
Кинеска пословица

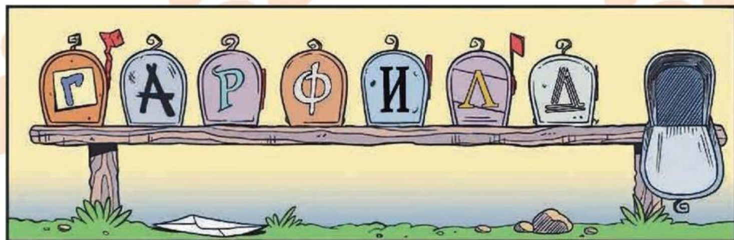
НАЈБОЉЕ ШТО БОГАТ ЧОВЕК МОЖЕ ДА УЧИНИ ЗА СВОЈУ КУЛТУРУ ЈЕСТЕ ДА ОСТВАРИ ПЛАНОВЕ КОЈЕ ЈЕ ИМАО ДОК ЈЕ БИО СИРОМАШАН.
Хенри Дејвид Торо
амерички писац
(1817–1862)

ПОХЛЕПАН ЧОВЕК УВЕК МУЧИ ДВОСТРУКУ МУКУ – КАКО ДА ЗГРНЕ НОВАЦ И КАКО ДА ГА ПОТРОШИ.
Лао Це
кинески филозоф
(570–470. п. н. е.)

БОГАТ СИРОМАХУ НЕ ВЕРУЈЕ.
Наша народна пословица

Илустровао **Зоран Н. Ђорђевић**

Г
А
Р
Ф
И
Л
Д

ПИНГ!

ПОДСЕТНИК

ШУТ!

ОВА СТВАРЧИЦА ЈЕ ЧУДО!
JIM DAVIS 8-16